

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILozOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ČESKÝCH DĚJIN

Bakalářská práce

Tereza Pavlíčková

Rok 1968 v Jihlavě

The year 1968 in Jihlava

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce Prof. PhDr. Janu Rychlíkovi, DrSc. za laskavé vedení. Dále bych ráda poděkovala PhDr. Ivě Málkové za pomoc při výběru tématu a při zpracovávání práce. Srdečně také děkuji pracovníkům Soka Jihlava za pomoc při bádání. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Veronice Ungerové za korekturu práce.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracovala samostatně a použila jsem uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Jihlavě dne 9. srpna 2009

Tereza Pavlíčková

Obsah

1. Úvod.....	6
1. 1 Charakteristika tématu.....	6
1. 2 Předmět bádání.....	6
1. 3 O použité literatuře a pramenech.....	7
1. 4 Struktura práce.....	8
2. Šedesátá léta v Československu.....	9
2. 1 Úvod do problematiky.....	9
2. 2 Československá společnost.....	11
2. 3 Ekonomická oblast.....	12
2. 4 Situace v orgánech státní správy.....	13
2. 5 Umělecké svazy.....	14
2. 6 Otázka náboženství.....	15
3. Československo v první polovině roku 1968.....	17
3. 1 Celostátní situace.....	17
3. 2 První polovina roku 1968 v Jihlavě.....	26
4. Průběh srpnových dnů v Jihlavě.....	34
4. 1 První den - 21. srpna 1968.....	34
4. 2 Druhý den - 22. srpna 1968.....	38
4. 3 Dny následující.....	41
5. Druhá polovina roku 1968 v Jihlavě.....	46
6. Evžen Plocek.....	51
6. 1 Životopis.....	51
6. 2 Průběh 4. dubna 1969 a pohřeb Evžena Plocka.....	55
7. Závěr.....	59
8. Summary.....	64
9. Použité prameny a literatura.....	65
10. Seznam příloh.....	68

Seznam zkratek

ČSSR - Československá socialistická republika

KAN - Klub angažovaných nestraníků

KSČ - Komunistická strana Československa

MNV - Městský národní výbor

ONV - Okresní národní výbor

OV KSČ - Okresní výbor Komunistické strany Československa

SOkA Jihlava - Státní okresní archiv Jihlava

ÚV KSČ - Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚVOD

1.1 Charakteristika tématu

Události roku 1968 v Československu patří v dnešní době bez pochyby k oblíbeným tématům českých historiků. Toto období je v současné době, podle mého názoru, velmi dobře zpracované, ať již v bezpočtu monografií, tak i jako součást rozsáhlejších prací.

Nejvíce se autoři samozřejmě věnují situaci v hlavním městě. Dobře zpracované jsou i události v Brně či Hradci Králové. Existují studie zabývající se průběhem srpna 1968 v Liberci i Prostějově.¹⁾ Ovšem, o mém rodném městě, o Jihlavě jsem žádnou podobnou studii nenalezla.

Jak jsem již zmínila, vybrané téma je sice podrobně zpracované, ale spíše na celostátní úrovni. Těžiště bádání se tedy přesouvá na regionální úroveň.

1.2 Předmět bádání

Předmětem mé bakalářské práce je popsání diskutovaného roku 1968 tak, jak probíhal tehdy v okresním městě Jihlava. Práce se snaží co nejpodrobněji, přesto uceleně popsat průběh celého roku 1968. Těžiště práce jsem umístila do několika málo dnů tehdejších letních prázdnin. Přesněji řečeno do 21. – 31. srpna 1968. Tato část zvoleného období mi přišla jako nejzajímavější. V práci jsem se zabývala pouze událostmi spojenými se samotným územím města Jihlava. Do budoucna by se

---

¹ KOLEKTIV AUTORŮ. Oběti okupace. Československo 21. 8 – 31. 12. 1968. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 190 s. ISBN 978-80-87211-01-4.

dalo bádání rozšířit na okolní obce nebo dokonce na celý tehdejší okres Jihlava.

Cílem mé práce bylo hlavně seznámení čtenářů s tímto obdobím, neboť v jinak, podle mého názoru, dobře zpracovaných dějinách Jihlavy chybí.²⁾

1.3 O použité literatuře a pramenech

Jak jsem již zmínila, obecně je téma zpracované v mnoha pracích. Při sestavování úvodní kapitoly bakalářské práce mi byly největší oporou knihy Karla Kaplana zabývající se tímto obdobím.³⁾

Při zabývání se problematikou první poloviny roku 1968 mi poskytla osnovu publikace Jiřího Vančury nazvaná Naděje a zklamání, Pražské jaro 1968.⁴⁾

Dále jsem se již zaměřila pouze na regionální problematiku a zde jsem čerpala převážně, spíše by se hodilo říci, výhradně z pramenů, protože, jak již bylo zmíněno, literatura na toto téma neexistuje.

Další část práce tedy pramenně vychází z dostupných materiálů Státního okresního archivu Jihlava (SokA Jihlava). Nejvíce jsem pracovala s archivovanými výtisky regionálních novin Jiskra z roku 1968. Dále jsem nahlížela do fondu Městského národního výboru Jihlava (MNV Jihlava) a Okresního národního výboru Jihlava (ONV Jihlava) – konkrétně se jednalo o rukopis kroniky města⁵⁾, zápisy ze zasedání pléna a rady obou orgánů a zápisy ze zasedání okresních a městských orgánů s velením cizích vojsk.

---

² KOLEKTIV AUTORŮ. Jihlava. 1. vyd. Praha: NLN, 2009. 876 s. ISBN 978-80-7106-551-7.

³ KAPLAN, Karel. Kořeny československé reformy 1968. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 326 s. ISBN 80-7239-061-9.
KAPLAN, Karel. Kořeny československé reformy 1968. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 428 s. ISBN 80-7239-135-6.

KAPLAN, Karel. Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956–1968 : společnost a moc. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. 828 s. ISBN 978-80-87029-31-2.

⁴ VANČURA, Jiří. Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 157 s. ISBN 80-204-0179-2.

⁵ originál kroniky města Jihlavy pro rok 1968 neexistuje

Dále jsem využila výtisků současného regionálního tisku Jihlavské listy z roku 2008, kde u příležitosti 40. výročí srpnových událostí vycházeli články s výpověďmi pamětníků.

Při zpracovávání poslední kapitoly o Evženu Plockovi jsem opět čerpala z novin Jiskra z daného období a z nedávno vydaného almanachu k 40. výročí upálení Evžena Plocka.⁶⁾

Struktura práce

Svou práci jsem rozdělila do pěti kapitol. V první se snažím stručně čtenáře uvést do atmosféry šedesátých let minulého století.

V následující části popisují události Pražského jara⁷⁾ a jejich odraz na dění v Jihlavě.

Počínaje třetí kapitolou se začínám zabývat pouze regionální problematikou a na celostátní se již neodkazuji. Tato kapitola je tedy věnovaná průběhu srpnových událostí v Jihlavě.

Ve čtvrtém oddílu své práce popisují dění v Jihlavě do konce roku 1968.

V poslední, tedy páté, kapitole jsem se věnovala osobě Evžena Plocka. I když časově tato kapitola spíše nezapadá do vytyčeného období, je osoba Evžena Plocka neodmyslitelně spjatá s jihlavským obrodným procesem. A podle mého názoru je potřebné se s ní seznámit. Proto jsem tuto část do práce také zařadila.

---

⁶ KLUKAN, Petr. Zamlčená oběť: almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. 2. vyd. Jihlava : Masarykova dělnická akademie, 2009. 37 s. ISBN 978-80-903670-9-8.

⁷ Termín „Pražské jaro“ se snažím v textu nepoužívat, přijde mi spíše žurnalistického rázu. Většinou jej nahrazuji slovy „první polovina roku 1968“.

2. ŠEDESÁTÁ LÉTA V ČESKOSLOVENSKU

2. 1 Úvod do problematiky

„Šedesátá léta byla v poválečném vývoji Československa obdobím nepřetržitých změn, které pronikaly životem celé společnosti. V rozdílné míře a odlišnými důsledky se dotýkaly přímo či nepřímo všech sociálních vrstev a zájmových skupin občanů.“¹⁾

Od počátku šedesátých let dochází v Československu z několika příčin k určitému uvolnění poměrů. Tyto příčiny byly trojího druhu.²⁾ Za první projev může být brána prohlubující se krize stávající ideologie. *„Na velkorysé prognózy, sliby a politická hesla byla šedesátá léta bohatá.“³⁾* Státnímu aparátu neprospěla ani rehabilitace politicky odsouzených provedená v roce 1963, kterou došlo k odhalení výroby politických procesů a jeho aktivní role v nich.

„Druhým zdrojem či podnětem procesů a změn, které spoluurčovaly politický pohyb a atmosféru v šedesátých letech, byly události a vlivy mezinárodní povahy.“⁴⁾ Do tohoto bodu patří například zmírnění mezinárodního napětí a následné sblížení Východu se Západem, ale i určité pootevření Československa vůči západnímu světu.

Třetím zdrojem specifické nálady daného období byla přirozená generační výměna. Do společenského dění se zapojila nová generace občanů. Pojem nová generace by se dal dále rozdělit na dvě podskupiny. Do vyšších funkcí se dostávali ti, kteří vstoupili do komunistické strany bezprostředně po 2. světové válce a nezastávali vysoké funkce v hrůzných

---

¹⁾ Kaplan, K.: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956 – 1968. Společnost a moc. Brno 2008. s. 28.

²⁾ Tamtéž. s. 25.

³⁾ Tamtéž. s. 25.

⁴⁾ Tamtéž. S. 26.

padesátých letech, tím pádem nebyli spojováni s politickými procesy.

Druhou podskupinou byli mladí lidé, takzvaná první poválečná generace, která v šedesátých letech dorostla do produktivního věku. Tato skupina lidí nepatřila mezi budovatele stávajícího režimu, *„postrádala zkušenosti z první republiky a okupace. Minulost se jí nestala ani jediným, ani hlavní měřítkem hodnocení režimu a ve srovnání s předcházející generací byla mnohem méně politická a více kritická.“*⁵⁾ Tato generace sice neznala jiné zřízení než socialistické, ale byla ovlivněna západem a ostatními zeměmi východního bloku, a proto požadovala určité změny a reformy.

Oficiální vedení strany a státu zakotvilo tzv. "vítězství socialismu" v nové ústavě z roku 1960, což se projevilo i v novém názvu státu - Československá socialistická republika - a v užívání nového státního znaku.⁶⁾ V ústavě z roku 1960 byla dále uzákoněna vedoucí úloha Komunistické strany Československa. Prostřednictvím této ústavy byl zaveden státní centralismus, v první řadě vůči Slovensku. Což znamenalo zrušení většiny slovenských autonomních prvků, například Sboru pověřenců.⁷⁾

Od počátku šedesátých let docházelo k postupné liberalizaci celé společnosti. V lidech bylo cítit uvolnění, které určitým způsobem ovlivnilo i liberalizaci režimu.

*„Nadšení vedoucích komunistů z úspěchu, zejména po přijetí ústavy 1960, brzy zkalily první potíže, nejdříve v hospodářství. Za dva roky vyvrcholily v otevřenou hospodářskou krizi.“*⁸⁾ Hospodářská krize v letech 1961-64, znamenala krach 3. pětiletky, který způsobila její chybná

---

⁵⁾ Kaplan, K.: Kořeny československé reformy 1968. Brno 2002. s. 15 –16.

⁶⁾ Tomeš, J.: Slovník k politickým dějinám Československa 1918 – 1992. Praha 1994. s. 212.

⁷⁾ Vodička, K., Cabada, L.: Politický systém České republiky. Historie a současnost. Praha 2003. s. 50.

⁸⁾ Kaplan, K.: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956 – 1968. Společnost a moc. Brno 2008. s. 25.

koncepce. To zapříčinilo pokles národního důchodu a nedostatek veškerého zboží. Proto byla daná pětiletka v roce 1962 zrušena a nahrazena jednoletými hospodářskými plány.

Tyto faktory, a jistě i mnoho dalších, se tedy stali příčinou vytvoření nové atmosféry šedesátých let v Československé socialistické republice. Podrobněji bych rozebrala některé zajímavé oblasti.

2. 2 Československá společnost

Na počátku šedesátých let dochází k prohloubení krize oficiální ideologie, což ovlivnilo všechny oblasti společenského života. *„Od počátku šedesátých let se množily názory, jejichž autoři si počali uvědomovat nutnost hlubších změn v systému řízení. Tyto tendence se objevovaly jak v nestranických institucích, tak v komunistických.“*⁹⁾

Změna životního stylu se týkala široké veřejnosti. Doba si žádala návrat k původním národním tradicím a obnovu přerušovaných vztahů s Evropou. Zvýšil se příliv zahraničních turistů a usnadnily se i možnosti vycestovat. Toto vše vedlo k uvědomění si rozdílu mezi západními liberálními státy a socialistickým zřízením v ČSSR. *„Stoupal počet občanů, kteří v rámci rozvíjející se turistiky navštívili kapitalistické státy ... Srovnávali své postavení a životní úroveň s občany v kapitalistických státech a zjišťovali rozdílnost ve vlastní neprospěch.“*¹⁰⁾

Velmi se změnil životní styl mládeže. Její zájem se zaměřil na vše, co přicházelo ze Západu. Vznikající bigbeatové hudební skupiny, dlouhé vlasy a džíny signalizovaly, že se mladí rychle vzdalovali ideálům Svazu mládeže.

---

⁹⁾ Tamtéž. s. 590.

¹⁰⁾ Kaplan, K.: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956 – 1968. Společnost a moc. Brno 2008. s. 598.

Režim nebyl schopen uspokojit vzrůstající životní náklady. Společnost se stále potýkala s problémy jako například nedostatek spotřebního zboží, zaostalost občanské vybavenosti, zastaralá technika v průmyslu, havarijní stav budov, špatná silniční síť atd. Šedesátá léta byla dobou, kdy *„měsíce nebylo možné sehnat dětské plenky...nebyly utěrky a dámské kalhotky, jindy zase hřebíky a toaletní papír. A potraviny, ty především.“*¹¹⁾ Toto vše a mnoho dalšího bylo zdrojem pomalu, ale jistě se šířící nespokojenosti mezi veřejností.

2. 3 Ekonomická oblast

Hospodářská krize a totální krach 3. pětiletky přivedly stát na okraj propasti a československá ekonomika se dostala do stavu trvalého ochromení. Krize znamenala *„pokles průmyslové výroby a akumulaci, naopak růst výrobní i nevýrobní spotřeby, stagnace zemědělské výroby, obtíže v zahraničním obchodu, zejména vzestup zadluženosti ve volně směnitelných měnách, rozdílný dopad na jednotlivá odvětví aj.“*¹²⁾

V roce 1964 se proto *„zrodila teoretická komise vedená Otou Šikem“*¹³⁾. Tato komise vytvořila nový plán, jehož hlavní tezí bylo následující: Nový hospodářský plán státu by určoval jen základní směr vývoje. Jakým způsobem se státem daný cíl naplní, by bylo již v kompetenci jednotlivých podniků. Další tezí tohoto plánu hospodářské obnovy bylo, že měřítkem úspěchu jednotlivých podniků již nebude plnění státního plánu, ale faktický hrubý důchod, na jehož výši bude záviset i výše mezd, tím pádem si podniky samy ponesou důsledky svého případného špatného hospodaření.

---

¹¹⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 9.

¹²⁾ Kaplan, K.: Kořeny československé reformy 1968. Brno 2000. s. 237.

¹³⁾ Tamtéž. s. 275.

Tyto nové principy byly uváděny v činnost od roku 1965. Potýkaly se ovšem s velkými potížemi a jejich důsledkem bylo jen další porušení ekonomické rovnováhy a oslabení fungování tržního mechanismu. Vláda proto administrativně opět zasáhla, čímž však porušila zásady celé reformy a způsobila další zpomalení jejího postupu.

Po nástupu nového vedení KSČ v lednu roku 1968 byly nové ekonomické principy zakotveny přímo v Akčním programu KSČ a začaly být důrazně prosazovány. Srpnové události však další šíření této reformy znemožnily.

Přese všechny potíže a problémy ekonomické reformy jí však nelze uzmout zásluhy v jistém posunu ekonomických teorií a v průlomu do dosavadních dogmat. Byl to pokus o přechod k ekonomice moderní průmyslové společnosti.

2. 4 Situace v orgánech státní moci

Určité dílčí změny se na počátku šedesátých let samozřejmě projevily i v mocenskopolitickém systému. Například parlament byl do této doby v podstatě loutkovým orgánem komunistického vedení, které schvalovalo veškeré návrhy zásadnějších zákonů samo.¹⁴⁾ Zákonomádný sbor nikdo nerespektoval a tuto formálnost si začali uvědomovat i občané.¹⁵⁾ Komunistické vedení tedy muselo zakročit. „V roce 1964 přijalo rezoluci o zlepšení práce a postavení Národního shromáždění, která předpokládala větší aktivitu parlamentu v zákonodárné činnosti.“¹⁶⁾ Průběh schvalování zákonů se tedy poněkud změnil. Předsednictvo ÚV KSČ nadále schvalovalo pouze politické zásady významných

---

¹⁴⁾ Tomeš, J.: Slovník k politickým dějinám Československa 1918 – 1992. Praha 1994. s. 130.

¹⁵⁾ Kaplan, K.: Kořeny československé reformy 1968. Brno 2002. s. 205.

¹⁶⁾ Tamtéž. s. 206.

zákonů. Konečnou podobu těmto návrhům však již dávala vláda a parlament.¹⁷⁾

K 1. červenci 1960 vstoupila v platnost nová správní reforma, která byla schválena Národním shromážděním v dubnu 1960.¹⁸⁾ Podle jejího uspořádání vzniklo 10 krajů a 108 okresů. Hlavní město Praha se stalo samostatným krajem. Kraje měly ve své kompetenci školství, kulturní instituce, zdravotnictví a místní hospodářství.¹⁹⁾

Od počátku šedesátých let čím dál tím častěji docházelo k rozporům mezi vládou a komunistickou stranou. Vláda, ač její pozice od počátku šedesátých let sílila, měla své faktické postavení stále pohyblivé a plně závislé na komunistickém vedení, protože například armáda i bezpečnost spadaly přímo pod správu orgánů KSČ. Na druhou stranu zodpovědnost za neúspěchy byla přesouvána na vládu.

2. 5 Umělecké svazy

V šedesátých letech v Československu existovalo velké množství uměleckých svazů. Mezi těmi, co si vymohly asi největší nezávislost na mocenských institucích, byly například Svaz spisovatelů, Svaz divadelních, filmových a televizních tvůrců, Svaz výtvarných umělců, Svaz novinářů a další.

Význam uměleckých svazů tedy v šedesátých letech výrazně stoupal. Svazy se chtěly stát co nejvíce rovnocenným partnerem státních organizací. Snažily se prosadit jako spolutvůrci kulturní politiky státu. Ovšem k prioritám Komunistické strany Československa patřilo monopolní ovládnutí státu, tedy i jeho kultury.

---

¹⁷ Kolektiv autorů: Politický systém českých zemí 1848 – 1989. Brno 2003. s. 143.

¹⁸ Kolektiv autorů: Československé dějiny v datech. Praha 1986. s. 523.

¹⁹ Tomeš, J.: Slovník k politickým dějinám Československa 1918 – 1992. Praha 1994. s. 99.

Umělecké svazy, vytvořené po únoru 1948, byly plně pod kontrolou komunistické strany. Veškeré materiály sjezdů jednotlivých svazů, jako například úvodní referáty nebo usnesení sjezdů, musely být předem schváleny ústředím KSČ.

V červnu 1967 vzbudil velkou pozornost domácí i zahraniční veřejnosti IV. sjezd Svazu československých spisovatelů.

Sjezd zdůraznil hlubokou odlišnost názorů vedení KSČ a kulturních tvůrců, s nimiž neskrývaně souhlasila většina občanů. *"Na IV. sjezdu spisovatelů jako by se nahromadila a do výbušného stavu vyvinula řada dřívějších sporů spisovatelů a moci."* ²⁰⁾

2. 6 Otázka náboženství

Od druhé poloviny padesátých let probíhalo v Československu tzv. ateistické tažení. ²¹⁾ Komunistická strana totiž došla k názoru, že boj v mocenskopolitické sféře s církví je vyřešen, a že je na čase vyřešit otázku ideologickou. Neboť *„náboženství je v Československu jedinou nemarxistickou ideologií, která má masovou základnu a je stále nejrozšířenější ucelenou světonázorovou soustavou mezi naším obyvatelstvem."* ²²⁾

Na počátku šedesátých let rozpory církve se státním režimem sice zcela nevymizely, ale již nebyly na první pohled tak patrné. Stát neměl na otevřených konfliktech zájem.

V lednu roku 1965 bylo dosud internovanému kardinálu Josefu Beranovi po dohodě s Vatikánem umožněno vycestovat do Říma s podmínkou, že se již nikdy nevrátí zpět. Na jeho místo

---

²⁰ Kaplan, K.: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956 – 1968. Společnost a moc. Brno 2008. s. 546.

²¹ Tamtéž. s. 108.

²² Tamtéž. s. 110.

dosedl jako „apoštolský administrátor pražské diecéze“²³⁾ František Tomášek. Za svého působení prosazoval odvážné reformy a k nelibosti církevních tajemníků nabádal kněží i laické věřící k větší církevní aktivitě. V důsledku toho začala při farnostech vznikat různá církevní společenství.

II. vatikánský koncil a aktivita papeže Jana XXIII. způsobila, že i vládní kruhy ustoupily od původní myšlenky vytvoření tzv. národní církve a uznaly autoritu papeže i pro české katolíky.²⁴⁾

Úpadek náboženského života se tedy v šedesátých letech zastavil, naopak se prohloubil vnitřní život církve.

Co závěrem říci celkově k období šedesátých let v Československé socialistické republice? Použila bych slova Jiřího Vančury: *„Jestliže na toto období pohlížíme z hlediska desetiletí, která je předcházela a která po nich následovala, musíme jednoznačně říci, že to byl nejpříjemnější režim, který lidé poznali od roku 1948, s výjimkou krátkého období v osmašedesátém roce.“*²⁵⁾

---

²³⁾ Tamtéž. s. 823.

²⁴⁾ Kaplan, K.: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956 – 1968. Společnost a moc. Brno 2008. s. 111.

²⁵⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 16.

3. Československo v první polovině roku 1968

3. 1 celostátní situace

Při popisu událostí takzvaného Pražského jara 1968 ¹⁾ musíme začít již vývojem poměrů v druhé polovině roku předcházejícího. Tato doba byla charakteristická všeobecným pocitem nesnesitelnosti stávajících poměrů. „*Společenská krize dospěla v druhé polovině roku 1967 do stadia, kdy dostačovalo, aby některý sporný bod se posunul do popředí a snadno přeskočil v impuls rozhodujícího střetu. Stal se jím pád prvního muže moci, podnícený několika více či méně významnými konflikty, zejména jeho konfliktem se slovenským komunistickým vedením.*“²⁾

Režim prezidenta a prvního tajemníka KSČ v jedné osobě Antonína Novotného nebyl již tvrdým režimem padesátých let. Ani jeho kádrová politika již neměla tak ostré hrany jako dříve.³⁾ Po uvolnění poměrů v 60. letech chtěl ovšem Novotný znovu nastoupit koncem roku 1967 tvrdší kurz, ale bylo již pozdě. Ostatně už pravděpodobně intelektuálně nestačil držet krok se svou dobou. „*Všechny anekdoty mířící na Antonína Novotného vycházely ze všeobecného mínění, že je hloupý. Byl, nebo nebyl? Jedno je jisté: nikomu k srdci nepřirostl. Když koncem roku 1967 začaly v pražském podhradí kolovat zvěsti, že se to s Novotným nějak naklání, byly přijímány s nedůvěrou, škodolibým zadostiučiněním a lhostejností.*“⁴⁾

Prezident Novotný a s ním sympatizující část vedení KSČ pozvolna upouštělo od politiky uvolňování, neboť prý příliš poškozovala mocenský monopol komunistické strany. Snažili se

---

¹⁾ Termín Pražské jaro 1968 byl vytvořen západními médii poté, co se událost stala známou po celém světě, a nakonec byl přijat i v samotném Československu. Narážel na Jaro národů, lyrický titul udělený revolucím 1848.

²⁾ Kaplan, K.: Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956 – 1968. Společnost a moc. Brno 2008. s. 776.

³⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 14.

⁴⁾ Tamtéž. s.9.

tento nový trend prosadit do všech sfér dění. Toto snažení se však hlavně v kulturní oblasti střetávalo s permanentním odporem. Odpor vyvrcholil na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů v červnu 1967, kde „došlo k otevřenému popření morálního práva KSČ na vedoucí úlohu ve společnosti, ke kritice její úlohy v 50. letech a ke zdůraznění autonomie kultury.“⁵⁾

Další aférou spojenou s koncem roku 1967 byla takzvaná strahovská demonstrace. „Do nových vysokoškolských kolejí v Praze na Strahově, zbudovaných s velkou slávou, se studenti nastěhovali, ale spokojení v nich nebyli. Tato údajně vzorová stavba měla řadu nedostatků, také vadný kabelový přívod elektrického proudu. Když jednoho podzimního večera 1967 (31. října – pozn. autora) opět vypadl proud, vyšli studenti před kolej a spontánně se vydali dolů do města s voláním *Chceme světlo, chceme studovat.*“⁶⁾ Demonstrace byla násilně rozehnána v Nerudově ulici Veřejnou bezpečností a několik studentů bylo zatčeno.

Rostoucí nespokojenost si uvědomovalo i vedení KSČ. Koncem roku 1967 pak spory kolem důležité otázky, jak dál pokračovat v řízení republiky, vyvolaly krizi v nejvyšším politickém vedení země. Z této krize vzešla volba Alexandra Dubčeka novým prvním tajemníkem ÚV KSČ dne 5. ledna 1968. „Každého, kdo 6. ledna 1968, vzal do rukou noviny, upoutal nejprve portrét nového muže... Pro občana v Čechách byl jedním z členů předsednictva ústředního výboru KSČ, které vedle Novotného ovšem mnoho neznamenal. Na Slovensku byl sice národním představitelem strany, ale i tam bylo třeba dbát, aby příliš nezastínil prvního z prvních.“⁷⁾

---

⁵⁾ Kolektiv autorů: Dějiny zemí Koruny české II. Praha 1995. s. 281.

⁶⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 14.

⁷⁾ Tamtéž, s. 21.

Široká veřejnost ovšem ke změnám ve vedení KSČ přistupovala velmi opatrně. Avšak postupně se začala rodit opatrná naděje a rostlo očekávání.

Kromě slov z četných proslovů Alexandra Dubčeka přišly i první činy. Koncem ledna byl obnoven týdeník Svazu spisovatelů a byla také zastavena připravovaná trestní řízení proti účastníkům strahovské demonstrace. Alexandr Dubček si „svým přívětivým, neoficiálním chováním rychle získal značnou popularitu.“⁸⁾

Emigrací generálmajora Jana Šejny v noci z 25. na 26. února 1968 na Západ dostala konzervativní složka vedení KSČ poslední zásah. Tato událost, nazvaná Šejnova aféra, „byla tím posledním, co konzervativní funkcionáři, už tak dost vyplašení vývojem událostí, mohli potřebovat.“⁹⁾ Generálmajor Šejna byl „v tom nejvlastnějším smyslu slova mužem Novotného, produktem jeho éry. Za rozmarnou hříčku osudu můžeme pak považovat skutečnost, že právě velký stoupenec padesátých let a ctitel svého vrchního velitele položil účinnou minu pod budovu dogmatické a byrokratické vlády.“¹⁰⁾

Po této události nastal čas rezolucí a čas abdikací. Mnoho z vedoucích funkcionářů oblastních sfér nebylo znovu zvoleno do svých funkcí. Naopak byli povoláváni lidé, kteří byli režimem odsunuti jaksí do pozadí. Z Rumunska byl například povolán vyslanec Čestmír Císař, dřívější ministr školství.¹¹⁾

Od počátku března 1968 také stoupal počet zasílaných rezolucí požadujících odstoupení Antonína Novotného i z funkce prezidenta. „Reformní duch pronikl i na okresní konference KSČ a ovládl i odborové hnutí.“¹²⁾ Předsednictvo ÚV KSČ podpořeno těmito rezolucemi nakonec rozhodlo, „že vzhledem ke

⁸⁾ Kolektiv autorů: Dějiny zemí Koruny české II. Praha 1995. s. 283.

⁹⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 25.

¹⁰⁾ Tamtéž. s. 27.

¹¹⁾ Tamtéž. s. 28.

¹²⁾ Kolektiv autorů: Dějiny zemí Koruny české II. Praha 1995. s. 283.

zdravotnímu stavu odejde soudruh Novotný na odpočinek."¹³⁾ A tak 22. března 1968 prezident Antonín Novotný, po jedenácti letech v prezidentské funkci, abdikoval.

V zápětí ovšem vyvstala otázka, kdo bude jeho nástupcem. Byla zvažována řada návrhů na nového prezidenta. Z mnoha příkladů bych uvedla například Ludvíka Svobodu, Gustáva Husáka a Čestmíra Císaře. Nakonec byl 30. března 1968 zvolen penzionovaný armádní generál Ludvík Svoboda. *„O jeho volbu se zasloužilo patrně několik okolností: šlo o postavu všeobecně známou, spojenou s národněosvobozenickým bojem a do jisté míry protikladnou padesátým letům.*"¹⁴⁾

Nově zvolený prezident Svoboda bezprostředně po svém uvedení do úřadu jmenoval novou vládu v čele s Oldřichem Černíkem.¹⁵⁾ Jedním z hlavních úkolů nové vlády bylo vyřešení pošramocených vztahů mezi Čechy a Slováky a následné provedení federalizace republiky.

Na přelomu března a dubna 1968 zasedal ústřední výbor KSČ. Toto zasedání zasáhlo do dalšího vývoje především změnami na vedoucích místech. Do předsednictva KSČ byly zvoleny nové tváře: František Kriegel, Josef Smrkovský, Josef Špaček. Tajemníky ÚV KSČ se nově stali Čestmír Císař, Alois Indra, Drahomír Kolder, Zdeněk Mlynář, Jozef Lenárt a Štefan Sádovský. Posléze byl Josef Smrkovský zvolen předsedou Národního shromáždění a František Kriegel předsedou Národní fronty.

Zasedání se také usneslo na odložení plánovaných květnových voleb do Národního shromáždění z důvodu nespokojenosti občanů s dříve vybranými kandidáty a

---

¹³⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 29.

¹⁴⁾ Tamtéž. s. 29.

¹⁵⁾ Kolektiv autorů: Dějiny zemí Koruny české II. Praha 1995. s. 283.

zastaralými volebními zákony. „Volby byly odloženy na podzim a do té doby se měl vypracovat nový volební řád.“¹⁶⁾

Poslední den jednání, čili 5. dubna 1968, byl jednomyslně přijat takzvaný Akční program Komunistické strany Československa. Tento program byl připravován již od roku 1967 komisí vedenou Zdeňkem Mlynářem.¹⁷⁾

Samotné dokončování Akčního programu a další aktivity Pražského jara 1968 začaly znepokojovat komunistické vedení v Moskvě. Proto byla na 23. března 1968 do Drážďan svolaná porada zástupců zemí Varšavské smlouvy. Československá delegace si vyslechla zrazování před dalším uvolňováním poměrů. Na následně vyhlášeném Akčním programu je již vidět jisté zaleknutí se před varováním z Drážďan. Přesto ale Akční program uváděl, že KSČ se bude do jisté míry dělit o moc s dalšími partnery, ale zachová si vedoucí úlohu. Velký důraz dále kladl na občanské svobody a lidská práva. Také právně přesně ustanovoval svobodu pobytu občanů ČSSR, hlavně tedy možnost výjezdu do zahraničí. „Prakticky všechna opatření obsažená v Akčním programu byla zároveň rozpracována jako návrhy příslušných zákonů.“¹⁸⁾

Veřejnost se však již brzdit nedala. „Jestliže si však uvědomíme, jak velký, nahromaděný přetlak se na jaře 1968 uvolnil, že poprvé mohly svobodně mluvit milióny lidí, které dřívější režim odsuzoval k mlčení, případně k pokryteckému souhlasu, musíme uznat, že tento lid ve své době obstál.“¹⁹⁾

Lid tento přetlak vložil hlavně do obnovování a zakládání zájmových organizací, které byly českému člověku vlastní již od dob národního obrození, a které byly po roce 1948 násilně umlčeny. Dochází tedy například k obnovení Sokola, Junáka a různých odborových organizací.

---

¹⁶⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s 50.

¹⁷⁾ Tamtéž. s. 42.

¹⁸⁾ Tamtéž. s. 43.

¹⁹⁾ Tamtéž. s. 38.

Z výčtu mnoha skupin vznikajících během dubna 1968 vyčnívají dvě organizace, jejichž jména se stala populární nejen v Československu ale i v zahraničí. První z nich byl Klub angažovaných nestraníků neboli zkráceně KAN. Tato organizace vznikla na základě možnosti jisté politické plurality zachycené v Akčním programu. „Ve společnosti totiž vyrála dosti početná vrstva lidí, kteří měli o veřejné záležitosti zájem, ale zároveň ho nechtěli uplatňovat v organizačním svazku s komunisty.“²⁰⁾

Druhou neméně důležitou formující se organizací byl Klub 231 (K 231). Cílem tohoto klubu bylo prosadit důslednou rehabilitaci všech osob vězněných z politických důvodů nebo osob postižených zákonem č. 231/1948 Sb. za podvracení republiky.

Tento nevídaný ruch ve společnosti a neopomenutelná role sdělovacích prostředků, uvolněných zrušením cenzury 6. března 1968, posouvaly celý reformní proces směrem, o němž straničtí vůdcové ani neuvažovali.

V reakci na další a další uvolňování poměrů v ČSR se postupně zostřovala i kritika, která téměř bez výjimky pocházela ze socialistických zemí. Prvním důležitým setkáním, které projednávalo toto téma, byla již zmíněná schůze vedoucích funkcionářů pěti socialistických zemí v Drážďanech 23. března 1968. Zde ještě představitelé spřátelených socialistických států zaujímali opatrný, byť nesouhlasný postoj ke změnám v ČSSR. Tento postoj však záhy přerostl v otevřenou kritiku.

Na počátku května 1968 došlo k dalšímu setkání. Alexandr Dubček, Josef Smrkovský, Oldřich Černík a Vasil Bilak jednali v Moskvě s představiteli sovětského svazu.²¹⁾ Na tomto jednání

---

²⁰ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 41.

²¹ Tamtéž. s 54.

mělo sovětské vedení vyjádřit obavy, aby demokratizační proces nebyl zneužit k odstranění socialismu.

*„Ještě na jaře osmašedesátého roku se československé vedení stále snažilo, a úspěšně snažilo, utajovat mezinárodní komplikace před širší veřejností.“*²²⁾ Ovšem na počátku května otiskl francouzský deník Le Monde, a následně po něm některé československé listy, informaci, že nejvyšší politický náčelník Sovětské armády generál Jepišov řekl na zasedání ÚV KSSS, že *„je možné, že se skupina věrných československých komunistů obrátí na Sovětský svaz a ostatní socialistické země se žádostí o pomoc při záchraně socialismu v Československu. V takovém případě je Sovětská armáda připravena splnit svou internacionální povinnost.“*²³⁾ V době, kdy všichni doufali v lepší zítřky, však takto prozíravá zpráva zapadla bez vážnějšího povšimnutí. A navíc sám generál Jepišov při návštěvě ČSSR označil svůj výrok za velkou hloupost.

Do tohoto ovzduší přišlo koncem května oznámení, že v červnu se bude konat na území Československa a Polska společně vojenské cvičení ozbrojených sil Varšavské smlouvy. Armádní cvičení bylo provázeno obavami, že by shromáždění vojsk mohlo být využito k zásahu do domácího politického dění. Politická reprezentace měla návrh na cvičení na našem území odmítnout. *„Dubčekovo vedení však nemělo dostatek odvahy a nechtělo silnějšího spojence popuzovat.“*²⁴⁾ A tak se cvičení konalo, oficiálně od 20. do 30. června, avšak poslední sovětské jednotky opustily území ČSSR až počátkem srpna. Důvod, proč se tak dlouho zahraniční jednotky zdržovaly na našem území, je nasnadě: vojska Varšavské smlouvy mohla důkladně poznat území ČSSR, což se při budoucí srpnové invazi jistě hodilo.

---

²²⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s. 54.

²³⁾ Tamtéž. s. 54.

²⁴⁾ Tamtéž. s. 56.

Do této atmosféry, kdy si občané začali uvědomovat zpomalování tempa reforem, vychází 27. června 1968 ve čtyřech československých listech článek *Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem*. Jeho autorem byl spisovatel Ludvík Vaculík. Článek nebo lépe řečeno manifest hodnotil dosavadní politickou situaci. Obsahoval i návrhy, jak postupovat do budoucnosti.

Mezi veřejností se článek *Dva tisíce slov* stal velmi populární, protože v podstatě vyjadřoval, co si většina občanů tehdy myslela. Ovšem Vaculíkův manifest vyvolal vlnu kritiky jak od vedení KSČ, tak od představitelů států Varšavské smlouvy, kteří tvrdili, že Československu hrozí reálná likvidace socialistického zřízení.²⁵⁾

V červenci 1968 vedoucí síly států Varšavské smlouvy neustále stupňovaly svůj nátlak. V prvním týdnu letních prázdnin obdržel ÚV KSČ pozvání k společnému jednání socialistických zemí do Varšavy. Československá politická reprezentace se však usnesla na nepřijetí pozvání, protože odmítala zahraniční zásahy do svých vnitřních záležitostí. „*Vedení komunistických stran pěti zemí se proto sešla ve Varšavě. Jednala zde o Československu bez Československa a zaslala mu svůj dopis.*“²⁶⁾ Dopis přináší pokyny, co dělat proti nebezpečí "kontrarevoluce" a hlavně vyjadřuje myšlenku stylu: „*To není pouze vaše věc, naše vojska za druhé světové války nedošla k Labi a Šumavě proto, aby teď toto území bylo vyňato ze sféry vlivu.*“²⁷⁾

Vedení KSČ jen chabě odpovědělo. Reagovalo na jednotlivé výtky a snažilo se je obhajovat. Ovšem vše jen mírně, protože rozhodně nechtělo své partnery popuzovat.

---

²⁵ Vančura, J.: *Naděje a zklamání*. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s 58.

²⁶ Tamtéž. s. 63.

²⁷ Tamtéž. s. 63.

Předsednictvo ÚV KSČ i představitelé východních partnerů nechtěli vzájemné vztahy nechat ustrnout na bodu, k němuž dospěly výměnou dopisů po varšavském jednání. Bylo tedy domluveno československo-sovětské jednání na přelomu července a srpna 1968 v pohraniční obci Čierná nad Tisou.

Pro sovětskou delegaci tato schůzka představovala poslední pokus přimět československé představitele k tomu, aby se ještě sami pokusili obnovit otřesený mocenský monopol KSČ. Československá delegace pod tlakem nakonec přislíbila některé ústupky. Například, že „*usměrní tisk, zastaví činnost organizací KAN a K 231 a tak dále.*“²⁸⁾ Nebyl však domluven termín pro splnění těchto závazků. Dubček spojoval jejich splnění s mimořádným sjezdem KSČ naplánovaným na 9. září 1968. Moskva však žádala okamžitý zákrok.

Československým občanům byly konkrétní výsledky jednání zamlčovány. Dostalo se jim jen pár mlhavých a nepodložených ujištění, že rozhovory zažehnaly krizi v československo-sovětských vztazích. „*Skutečným výsledkem jednání však byla jen dohoda o uspořádání mnohostranného setkání 3. srpna v Bratislavě.*“²⁹⁾

Bratislavské jednání nebylo nijak zvláštní. Komuniké z této schůzky vyjadřovalo dva hlavní body. První říkal, že je internacionální povinností všech socialistických zemí bránit navzájem vymoženosti socialismu. Druhý bod vyjadřoval souhlas se zachováním územní suverenity a nedotknutelnosti jednotlivých států Varšavské smlouvy. Závěry schůzky bylo možné interpretovat dvojím způsobem. Obě strany tedy odcházely z jednání spokojeny.

Českoslovenští politici byli přesvědčení, nebo se alespoň tak tvářili, že nám žádné vnější nebezpečí nehrozí. Moskva

---

²⁸⁾ Vančura, J.: Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968. Praha 1990. s 66.

²⁹⁾ Tamtéž. s. 67.

však byla již rozhodnuta. Dubčekův Optimismus zkalilo až oznámení Moskvy ze 17. srpna, které upozorňuje na stále neuspokojivé poměry v Československu a poukazuje na možné vážné důsledky z toho plynoucí, čili možnou vojenskou intervenci. V podstatě teprve tehdy se veřejnost dozvěděla o možném nebezpečí. Bylo však už pozdě mobilizovat společnost k obraně. Vojska Varšavské smlouvy již stála na hranicích a v noci z 20. na 21. srpna přepadla Československo.

3. 1 Průběh první poloviny roku 1968 v Jihlavě

„Město Jihlava se po roce 1960 potýkalo s množstvím problémů, které plynuly nejen z celkové panující situace v tehdejší Československu, ale velký podíl na tom měla i provedená správní reforma. Pokles na úroveň okresního města a jeho začlenění do Jihomoravského kraje přijímali mnozí obyvatelé s rozpaky a začaly se množit kritické hlasy vůči jihomoravské metropoli, částečně ovšem krocené tehdejší politickou situací. Tyto rozpory se plně vyhrotily před srpnem 1968.“ ³⁰⁾

Problémy, které se v Jihlavě vyskytly na počátku šedesátých let a přetrvaly do roku 1968, nebyly v porovnání s ostatními podobnými městy nijak ojedinělé. Jihlava se neustále potýkala s nedostatkem bytů, katastrofálním stavem okresní nemocnice a historického centra města.

I zde, stejně jako po celé tehdejší Československé socialistické republice, bylo možné vycítit postupné politické uvolňování šedesátých let. Povětšinou se toto uvolňování prosazovalo v oblasti kulturní, ovšem vždy velice opatrně a pozvolna a samozřejmě pod neustálým dohledem místních úřadů.

---

³⁰⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 650

„Byl to však především rok 1968, který umožnil sice krátké, ale přesto rozsáhlé vzednutí různých iniciativ i zde.“ ³¹⁾

„První oficiálně prezentované náznaky změn lze vysledovat v Jihlavě v průběhu okresní konference KSČ ve dnech 16. – 17. března 1968.“ ³²⁾ Okresní konference Komunistické strany Československa v Jihlavě byla zahájena před devátou hodinou ranní v sobotu 16. března. *„Do pracovního předsednictva, kromě čelných funkcionářů strany v okrese, byli zvoleni hosté konference delegovaní vyššími stranickými orgány: soudruh Jiří Hendrych, člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ, Rudolf Kratoch, vedoucí národohospodářského oddělení KV KSČ a František Filipenský, předseda krajské kontrolní a revizní komise KV KSČ v Brně.“* ³³⁾ Delegáti vyslovili jednomyslný souhlas o konání nových tajných voleb do okresní orgánů, které proběhly následujícího dne v neděli 17. března. Celkově na této konferenci vystoupilo 45 diskutujících. Závěrečné slovo měl nové zvolený vedoucí tajemník OV KSČ Josef Kožich: *„Průběh konference, ač se zdá příliš vzrušený, je významným přínosem pro demokratizaci celé strany, je známkou velké snahy delegátů v současných podmínkách vykonat co nejvíce.“* ³⁴⁾

Průběh této okresní konference, který byl prodchnutý polednovým nadšením, ovlivnil i širokou jihlavskou veřejnost. Již *„od března se i v okresních novinách Jiskra začaly objevovat články a názory občanů k důležitým tématům.“* ³⁵⁾

Následující týden, přesněji ve středu 20. března 1968, se v Divadelním sále Domu kultury v Jihlavě sešli jihlavští vysokoškolští studenti. Na své shromáždění pozvali i představitele okrese. Pod palbou otázek všeho druhu se ocitl vedoucí tajemník OV KSČ Josef Kožich, tajemník ONV Miroslav

---

³¹⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 650

³²⁾ Tamtéž. s. 651.

³³⁾ Jiskra, 19. března 1968, č. 23, s. 1.

³⁴⁾ Tamtéž. s. 5.

³⁵⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 651.

Marek a děkan jihlavského oddělení Vysoké školy zemědělské Josef Hromádka. Studenty zajímaly hlavně polednové změny v KSČ a také stav jejich vysoké školy. Na závěr tohoto shromáždění vydali studenti rezoluci, kde vyjádřili podporu pokrokovému směru v ÚV KSČ. V rezoluci ovšem vyslovili i požadavek: „*Požadujeme pravou demokratizaci, nejen ohnivá slova*“³⁶⁾

Jak je vidět, nové a otevřenější poměry dovolily nejen studentům diskutovat o tématech a problémech doposud odsouvaných. Hlavním z nich byla „*kritická situace jihlavské okresní nemocnice, pracující ve zcela nevyhovujících podmínkách.*“³⁷⁾ Již v roce 1959 byl vypracovaný projekt na stavbu nového nemocničního objektu v Jihlavě. V rozhovoru pro jihlavskou Jiskru otištěném v březnu 1968 přiznává ředitel Okresní jihlavské nemocnice MUDr. František Bradáček, že v roce 1968 měla být nová nemocnice již skoro postavená. Zásadní problém vidí v provedení správní reformy v dubnu 1960, kdy byla Jihlava zařazena do Jihomoravského kraje. Hlavní město kraje Brno se však zaměřuje na výstavbu své fakultní nemocnice a na ostatní zařízení nezbývají finance.³⁸⁾

„*V dubnu 1968 se tedy orgány města obrátily dopisem na předsedu vlády, ÚV KSČ, ministerstvo zdravotnictví a další a upozorňovaly na těžkou a neudržitelnou situaci jihlavské nemocnice, přičemž byl nepřímo z této situace obviněn Jihomoravský kraj.*“³⁹⁾

Dalším frekventovaným tématem v Jihlavě na jaře 1968 byla otázka nového územního uspořádání republiky. V celostátním tisku se totiž začaly objevovat návrhy na obnovení zemského zřízení, což by ovšem znamenalo pro Jihlavu větší závislost na moravské metropoli, na úkor posílení vlastního regionu. V

---

³⁶⁾ Jiskra, 22. března 1968, č. 24, s. 1.

³⁷⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 651.

³⁸⁾ Jiskra 26. března 1968, č. 25, s. 2.

³⁹⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 651.

pátečním vydání Jiskry z 19. dubna vyjadřují své negativní názory k tomuto tématu jihlavští zdravotníci a kulturní pracovníci. Jejich odůvodnění jsou následující: „Obnovení zemského zřízení není ničím jiným, než dávno minulou historií... Budoucí administrativní rozdělení by mělo vycházet ze současné situace, nikoli z tradice c. k. monarchie...“⁴⁰⁾

Proti řešení stávající situace znovuvytvořením zemského zřízení veřejně vystoupil i historik a někdejší ředitel jihlavského okresního archivu PhDr. František Hoffmann. Ten upozorňuje na „*situaci na Vysočině, stále se zhoršující od roku 1960, a označil ji za hrob zaostávajících měst a městeček, jež v podstatě nikoho nezajímají.*“⁴¹⁾

Oslavy prvního máje probíhaly i v Jihlavě jinak, než tomu bylo v minulých letech. Nikdo nikoho do ničeho nenutil. Vše bylo dobrovolné. Přesto účast mohla směle konkurovat rokům předešlým. Na manifestaci vystoupil zástupce ÚV KSČ Václav Slavík. Na závěr shromáždění přijali jeho účastníci rezoluci adresovanou Ústřednímu výboru Národní fronty. Vyjádřili zde nesouhlas s agresí USA ve Vietnamu a přihlásili se k současnému demokratickému procesu. Souhlasili také s připravovaným federativním uspořádáním republiky, ale razantně odmítli snahy o vytvoření zemského zřízení. „*V Jihlavě tedy i bez průvodu probíhaly prvomájové oslavy důstojně, v dobré náladě a docela určitě radostněji než kdykoli dřív.*“⁴²⁾

Další aktivita jihlavské veřejnosti se projevila obdobně jako v celé republice, tedy zakládáním různých zájmových

---

⁴⁰⁾ Jiskra, 19 dubna 1968, č. 32, s. 1 – 3.

⁴¹⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 651.

⁴²⁾ Jiskra, 3. května 1968, č. 36, s. 1

organizací. Prvním z nich byla skupina K 231, její ustavující schůze byla svolaná na 5. května 1968 v hotelu Beseda.⁴³⁾

Zanedlouho následovalo i založení jihlavské sekce Klubu angažovaných nestraníků. Vyskytly se i další zakládací výbory, například Koordinační výbor tvůrčích svazů, Junáka a dalších. Tyto organizace byly, dalo by se říci, ze strany státní moci trpěny. Ovšem například snaha o obnovení činnosti Sokola byla s velkou razancí potlačena. „Dne 12. května se na Horáckém zimním stadionu sešel přípravný výbor Sokola, aby jednal o obnově organizace, tak jak se o tom uvažovalo i na celostátní úrovni. Tyto snahy byly odmítnuty Okresním výborem Československého svazu tělovýchovy, při čemž se mu podařilo jejich činnosti až do srpna eliminovat. V následném období pak již tyto snahy byly nemyslitelné.“⁴⁴⁾

Ve dnech 15. – 16. května se konalo druhé plenární zasedání Okresního výboru Komunistické strany Československa v Jihlavě. Byl schválen politický program okresní organizace na funkční období 1968 – 1970. Plénum také jednoznačně vyjádřilo svůj názor na problematiku státoprávního uspořádání. „V národnostní politice plně podporujeme rovnoprávné postavení českého a slovenského národa. Ve státoprávním uspořádání požadujeme dvojstupňové řízení, s odstraněním zbytečných správních orgánů. Zásadně odmítáme názory na utváření bývalého zemského zřízení.“⁴⁵⁾

Další akcí, která se nesla v nové uvolněnější vlně, byl jihlavský studentský Majáles, pořádaný o víkendu 18. a 19. května 1968. „Vtipně i méně vtipně, vesele i jakoby vážně, ale v každém případě po svém vyjadřovali jihlavští studenti své

---

⁴³⁾ Jiskra, 7. května 1968, č. 37 – 38, s. 3.

⁴⁴⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 652.

⁴⁵⁾ Jiskra, 17. května 1968, č. 40, s. 1.

názory, tužby a přání. Byla to přání obecnější, než by zainteresovaný občan města mohl předpokládat." ⁴⁶⁾

Měsíc červen byl v Jihlavě ve znamení předsjezdových členských schůzí v základních organizacích strany. Do 23. června měli být zvoleni delegáti na mimořádnou okresní konferenci. „Zvláštností červnových schůzí základních organizací strany je způsob provedení voleb. Ústřední výbor KSČ totiž rozhodl, aby delegáti na okresní konference byli voleni tajným hlasováním." ⁴⁷⁾

Program mimořádné okresní konference, která se konala 29. června, byl pevně stanovený Ústředním výborem KSČ. Měla být projednána rezoluce a závěry pléna ÚV KSČ z května 1968. Hlavním úkolem schůze ovšem byla volba delegátů na mimořádnou krajskou konferenci a na sjezd strany plánovaný na září 1968. Před samotnou volbou si účastníci mimořádného okresního sjezdu vymohli, aby byla přečtena podrobná charakteristika jednotlivých potencionálních delegátů. Na krajskou konferenci v Brně naplánovanou na 6. – 7. července byla zvoleno celkem 38 delegátů. Účastníci konference také „navrhli krajské konferenci strany v Brně, aby za jihlavský okres byli na sjezd strany zvoleni: Josef Kožich, František Křestan, Vladimír Kubica, Antonín Němec, Josef Ondráček, Jaroslava Orlíčková, Jan Petr, Evžen Plocek, Karel Plšek, Václav Rychnovský, Jaroslav Šebesta, Josef Šutera, Alois Tomandl, Josef Voda a Josef Zuda." ⁴⁸⁾

Ve středu 17. července 1968 se v Jihlavě mimořádně sešlo předsednictvo Okresního výboru KSČ, aby projednalo tzv. Varšavský dopis, který byl zaslán Ústřednímu výboru KSČ pěti spřátelenými socialistickými zeměmi z Varšavy. Předsednictvo zaslalo ÚV KSČ své stanovisko, kde říkalo: „Projevujeme

---

⁴⁶⁾ Jiskra, 21. května 1968, č. 41, s. 1.

⁴⁷⁾ Jiskra, 11. června 1968, č. 47, s. 1.

⁴⁸⁾ Jiskra, 2. července 1968, č. 53, s. 1.

podivení nad nepřesnými informacemi bratrských komunistických stran i nad jednostranností s níž o nás bez nás jednali. Jsme zajedno s vámi, že vnitřní záležitosti naší politiky jsou věcí naší KSČ a našeho lidu... Jsme si plně vědomi politické a v nemalé míře i ekonomické sounáležitosti k sovětskému svazu...Žádáme vás, abyste problémy internacionalismu a přátelství se všemi socialistickými zeměmi ještě s větší obezřetností hájili a zabezpečili." ⁴⁹⁾

V naší zemi, samozřejmě i v Jihlavě, se po zveřejnění zmíněného Varšavského dopisu utvořila zvláštní atmosféra. Občané nechápali pohnutky, které vedly spřátelené státy k obavám o osud socialismu v Československu. Drtivá většina obyvatel zaujala stanovisko, že má-li kdokoli jednat o nás, musí jednat s námi a na našem území. „Mnoho a mnoho let nebyla v naší zemi taková jednota lidu, strana neměla takovou důvěru jako nyní." ⁵⁰⁾ A do této nálady se 26. července zrodila čtyři slova, která se stala tezí budoucí schůzky představitelů KSČ a KSSS v Čierné nad Tisou. Ta čtyři slova byla: socialismus, spojenectví, suverenita, svoboda. „Občané Jihlavy už v pátek (t. j. 26. července 1968 – pozn. autora) a následující dny projeví nebývalou iniciativu při podpisu prohlášení na podporu naší strany...Samy z vlastní vůle se stovky a tisíce lidí přihlašovaly k politice naší strany, k zásadám shrnutých do čtyř slov: socialismus, spojenectví, suverenita, svoboda... Desítky podpisových archů podepsalo do pondělního poledne 5500 občanů Jihlavy, stovky dalších byly odeslány ze závodů a řady institucí" ⁵¹⁾

Ve dnech 29. – 31. července v Čierné nad Tisou a následně 3. srpna v Bratislavě tedy proběhly rozhovory o poměrech v ČSSR. „Jednání v Čierné bylo prodchnuto nejen duchem

---

⁴⁹⁾ Jiskra, 19. července 1968, č. 58, s. 1.

⁵⁰⁾ Jiskra, 23. července 1968, č. 59, s. 1.

⁵¹⁾ Jiskra, 30. července 1968, č. 61, s. 1–2.

otevřenosti a rozvahy, ale i duchem dobré vůle... V komuniké z Bratislavy lze vyčíst, že bylo respektováno naše v lednu započaté dílo...A to je nesporné Dubčekovo vítězství." ⁵²⁾ Jihlavané se vesměs cítili šťastni a uklidnění výsledky těchto dvou jednání. Mysleli si, že už je vše vyřešeno. Dokazuje to anketa otištěná v úterním vydání Jiskry ze 6. srpna. Názor většiny byly: „Jsem šťasten, že naše delegace obhájila své stanovisko" nebo „Výsledek mne nadmíru potěšil. Konečně budeme mít zase trochu klidu na práci." ⁵³⁾

Stejně vydání regionálních novin Jiskra informuje o tom, že se i v Jihlavě rozmohlo přispívání na Fond republiky. Přispěla většina podniků působících v Jihlavě, a to nemalými částkami. Přispívali samozřejmě i jednotlivci, buď odvedením určitého procenta ze své měsíční mzdy na účet sbírky, nebo příslibem odvedení práce zdarma.

Po těchto dnech rozvířených událostmi ohledně obou jednání a Fondu republiky nastává jisté uklidnění, které trvá až do příjezdu intervenčních vojsk v noci z 20. na 21. srpna 1968. Tento klid byl narušen jen v pondělí 19. srpna, kdy ve večerních hodinách proběhla všeplenární schůze jihlavských komunistů. Na shromáždění byli přítomní ještě jednou seznámeni v průběhem a výsledky jednání v Čierné na Tisou a Bratislavě a to od přímého účastníka Josefa Špačka, člena předsednictva ÚV KSČ. ⁵⁴⁾

---

⁵²⁾ Jiskra, 6. srpna 1968, č. 63, s. 1.

⁵³⁾ Tamtéž. s. 1.

⁵⁴⁾ Jiskra, 13. srpna 1968, č. 65, s. 1.

4. Průběh srpnových dnů v Jihlavě

4. 1 První den - 21. srpna 1968

Při pohledu na pravidelné vydání Jiskry z úterý 20. srpna 1968 můžeme usoudit, že o připravované invazi veřejnost neměla ani tušení. Regionální tisk probírá pouze problémy každodenního života v okrese, jako bylo uvedení nové čističky odpadních vod do provozu, či provolání, že žně vážnou.¹⁾

Dalo by se říci, že probíhalo normální léto, jako každé jiné. Ovšem již krátce po půl druhé hodině ranní 21. srpna 1968 si většina jihlavských občanů mohla vyslechnout z rozhlasu Provolání předsednictva ÚV KSČ: „Všemu lidu Československé socialistické republiky: Včera dne 20. srpna 1968 kolem 23. hod. večer překročila vojska SSSR, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice ČSSR. Stalo se tak bez vědomí presidenta republiky, předsednictva Národního shromáždění, předsednictva vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ... Předsednictvo ÚV KSČ vyzývá všechny občany republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor, protože obrana našich státních hranic je nyní nemožná. Proto ani naše armáda, Bezpečnost a Lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země...”²⁾

Ten den, 21. srpna 1968, poprvé v historii jihlavských novin Jiskra, vydávají redaktoři Zvláštní vydání, které se svépomocí redaktorů rozšíří mezi jihlavskou veřejnost kolem poledne téhož dne.³⁾ Objemem je to velmi skromné vydání, jedná se pouze o jeden list, přesto ale obsahuje velké množství

---

¹⁾ Jiskra, 20. srpna.1968. č. 67, s. 1.

²⁾ Provolání předsednictva ÚV KSČ, 21. srpna 1968.

³⁾ Jiskra, první Zvláštní vydání, 21. srpna 1968, s. 1.

zajímavých informací. Redaktoři zmiňují, že se sešli krátce po půlnoci z 20. srpna 1968, „kdy se dověděli ze zpráv rozhlasu o obsazení naší země vojsky zemí Varšavské smlouvy, spěchali na svá pracoviště, aby zajistili veřejnosti přísun nejnovějších informací.“ ⁴⁾

Kolem šesté hodiny ranní proběhlo zasedání předsednictva Okresního výboru KSČ, které vydalo rezoluci k vzniklé situaci. Prohlášení předsednictva OV KSČ v Jihlavě zní: „Od nočních hodin posloucháme z rozhlasu otřesnou zprávu o okupaci naší socialistické vlasti cizími vojsky... Naprosto nepochopíme skutečnost, že by u nás - v jihlavském okrese - naši občané nestačili zvládnout stávající problémy svého života vlastními silami...“ ⁵⁾

Celá titulní strana Zvláštního vydání je plná prohlášení Okresních a městských výborů různých organizací - konkrétně tedy Svazu česko-sovětského přátelství, Národní fronty a Městského národního výboru. Všechna prohlášení jednotně vyjadřují souhlas s polednovou politikou a prohlášením vydaným ÚV KSČ.

Objevuje se zde samozřejmě i výzva pro občany města k zachování klidu a hlavně k zamezení předzásobování: „Vážení občané! Vyzýváme Vás, abyste v této mimořádné době zachovali klid, vyvarovali se všech nepředložených akcí, bojovali proti provokacím a panice. Žádáme Vás, abyste setrvali na svých pracovištích a plnili své pracovní úkoly. Rada MNV učiní všechna potřebná opatření k zabezpečení plynulého zásobování všech obyvatel. K tomu potřebujeme však Vaši pomoc. Buďte rozumní. Předzásobování Vašich domácností a tvoření front u obchodů je zbytečné.“ ⁶⁾ MNV slibuje, že problémy se zásobováním nebudou.

---

⁴⁾ Jiskra, první Zvláštní vydání, 21. srpna 1968, s. 1.

⁵⁾ Tamtéž, s. 1.

⁶⁾ Tamtéž, s. 1.

Tento slib byl také odvysílán Městským rozhlasem v 8 hodin 58 minut 21. srpna 1968. „Vážení přátelé! V těchto chvílích dochází v našem městě k ukvapeným nákupům hlavně potravin. Jsme zmocněni prohlásit, že zboží je dostatek a zásobování bude běžné i v následujících dnech. Zprávy z obchodů svědčí o tom, že lidé chtějí kupovat velké množství jednotlivých druhů potravin, což je zbytečné, protože potravin je dostatek. Zachovejte proto klid a kázeň a neprovádějte nadměrné nákupy.“ ⁷⁾

V pravé poledne sirény ohlásily dvouminutovou stávku pracujících města Jihlavy.

Druhá strana prvního Zvláštního vydání je zaplněná názory různých skupin jihlavských občanů, které byly doručeny do redakce novin – píší je například zaměstnanci Jihlavských dřevařských závodů, Státní spořitelny, tiskárny Grafia, Jihlavští požárníci a podobně. Všechna tato prohlášení souhlasně vyjadřují podporu ÚV KSČ, Alexandru Dubčekovi a prezidentu Svobodovi. Mnozí z nich na sebe berou závazky, že budou nadále pracovat, aby udrželi ekonomiku stát v chodu. V prohlášeních se také objevují požadavky na mimořádné dřívejší svolání XIV. sjezdu KSČ. ⁸⁾

Na této straně je zachycená i momentální situace v jihlavských ulicích. „Jihlavské náměstí Míru je plné lidí, kteří mezi sebou vášnivě diskutují. Ve městě je však klid, občané pokojně očekávají příjezd spojeneckých armád. Tranzistory a amplióny jsou ve stavu obležení, před obchody jsou dlouhé fronty. Lidé jsou tak trochu zaskočení, smutní.“ ⁹⁾

Jsou zde zaznamenány krátké rozhovory s některými občany, kteří se shodují v tom, že se snad musí jednat o tragické nedorozumění v SSSR a stále nechtějí věřit tomu, že je to

---

⁷⁾ SOKA Jihlava, Přepis hlášení Městského rozhlasu 21. srpna 1968, v 8:58 hodin.

⁸⁾ Jiskra, první Zvláštní vydání, 21. srpna 1968, s. 2.

⁹⁾ Tamtéž. s. 2.

pravda. Je tu zachycen názor vojáka základní služby - příslušníka VÚ 3276 - říká, že když uslyšeli o obsazování zostřili stráž a čekali na rozkazy, přišel však pouze jediný, že mají být v klidu. Voják se smutně svěřuje, že na ně lidé pokřikují, proč svoji zemi nebrání. Ujišťuje také redaktora, že celý útvar je rozhodnut poslouchat pouze rozkazy prezidenta Svobody a Alexandra Dubčeka.

Mezi těmito názory můžeme najít i kratičký rozhovor s turistkou z NDR, kterou redaktor potkal v centru města. Žena říká, že v ČSSR je již 14 dní a nepřijde jí, že by se tu chystala nějaká kontrarevoluce. *„Trochu se stydím a především se také divím tomu, že mezi okupanty jsou i vojska mé rodné země. Vždyť proboha, my, prostí lidé, si nepřejeme nic jiného, než žít klidně a v přátelství i s ostatními zeměmi.“* ¹⁰⁾

Na této straně se ještě nachází důrazná výzva OV KSČ všem pracujícím, zvláště v obchodním a potravinářském sektoru, která je prosí o zabezpečení zásobování celého města, ale hlavně nemocnic, jeslí, škol a závodních jídelen. ¹¹⁾

Kolem čtvrté hodiny odpolední se po Jihlavě rozšířila zpráva, že okupační vojska stojí již na Kolíblu ¹²⁾, což je nevelký kopec nedaleko města znojemským směrem. *„Hranice jihlavského okresu překročily konvoje okupantů 21. srpna 1968 kolem poledne. Od Brna na Jihlavu mířili Rusové, od Znojma Maďaři, od severu Poláci.“* ¹³⁾

V podvečerních hodinách ve středu 21. srpna se na náměstí Míru v Jihlavě *„objevilo průzkumné obrněné vozidlo, z něho vyskákali vojáci, kteří se kryli za kašnou, a když nepřišel žádný odpor, tak zřejmě vysílačkou informovali další ozbrojené síly.“* ¹⁴⁾ Během noci z 21. na 22. srpna na centrální jihlavské

---

¹⁰⁾ Jiskra, první Zvláštní vydání, 21. srpna 1968, s. 2.

¹¹⁾ Tamtéž, s. 2.

¹²⁾ Jihlavské listy, 19. srpna 2008, s. 13.

¹³⁾ MF Dnes, 22. srpna 2008, s. B1.

¹⁴⁾ Jihlavské listy, 19. srpna 2008, s. 13.

náměstí dorazil konvoj okupačních tanků. Nejednalo se ovšem o ruské vojáky, ale o jednotku maďarskou. Do centra města vjela kolona přibližně patnácti maďarských tanků a po krátké zastávce pokračovala dál na sever do vnitrozemí.¹⁵⁾

*„Při najíždění tanků jeden z nich bokem shodil muže, který byl zjevně opilý a po náměstí Míru se pohyboval již delší dobu. Chtěl dokonce stavět nesmyslně barikádu na silnici na náměstí, kde to lze samozřejmě snadno objet.“*¹⁶⁾

4. 3 Druhý den - 22. srpna 1968

Další Zvláštní vydání Jiskry vyšlo již následujícího dne, 22. srpna 1968. Na jeho titulní straně dominuje prohlášení prezidenta Ludvíka Svobody, které je otištěno i v ruském jazyce. Ve svém prohlášení vyzývá všechny občany Československé socialistické republiky k pokračování započatého Akčního programu KSČ. *„Neupadněme do malověrnosti, semkněme se všichni a spolu s KSČ a s celou Národní frontou setrvejme jednotně v úsilí o lepší život našich národů.“*¹⁷⁾

Důležité zprávy na této straně přináší článek s názvem Poslední informace. Popisuje příjezd maďarských okupačních jednotek do Jihlavy v noci z 21. na 22. srpna. Ještě v brzkých ranních hodinách proběhla jednání mezi Okresním výborem KSČ a Městským výborem KSČ a zástupci okupačních maďarských jednotek, v němž zástupci města požadovali odchod okupačních jednotek, ale to v tuto chvíli podle zástupců okupantů není možné. V dopoledních hodinách 22. srpna 1968 došlo k dalšímu jednání s okupanty, tentokrát již se zástupci ruských jednotek.

---

¹⁵ MF Dnes, 22. srpna 2008, s. B1.

¹⁶ Jihlavské listy, 19. srpna 2008, s. 13.

¹⁷ Jiskra, druhé Zvláštní vydání, 22. srpna 1968, s. 1.

„V ranních hodinách začaly totiž do Jihlavy od Brna přijíždět další tanky a transportéry, tentokrát to byli již Rusové. Ti obsadili město a nahradili tak pokračující maďarské jednotky.“ ¹⁸⁾

Hlavním bodem druhého jednání bylo vyřešení otázky obsazení telekomunikačních prostředků města. V Jihlavě totiž došlo k přerušení veškerého spojení s okolním světem. Byla obsazena pošta i jihlavský vysílač Československého rozhlasu.

Po dlouhém jednání s okupanty bylo nakonec alespoň dohodnuto, že těžká vojenská technika opustí centrum města, kde však zanechala při obsazování rozsáhlé materiální škody. Pásky transportérů zničily většinu komunikací v centru města. Vojenská technika byla tedy z centra města stažena, byla ovšem rozmístěna na okrajích města. Tanky stály s výhrůžně namířenými hlavními na město. Zástupci okupačních vojsk si zřídili velitelství v Palackého ulici, v domě č. 45.

Oficiální jihlavská redakce Československého rozhlasu, nacházející se v Domě kultury a vzdělání, byla v dopoledních hodinách obsazena přijíždějícími ruskými okupačními jednotkami. Její provizorní náhrada vznikla v Muzeu Vysočiny na náměstí Míru a už krátce po příjezdu okupantů se posluchačům ozvala jako Svobodný vysílač Jihlava. ¹⁹⁾

„Vysílač v mnoha jazycích pustil do éteru také výzvu k aktivní solidaritě, sepsanou tehdejším ředitelem jihlavského archivu PhDr. Františkem Hoffmanem a adresovanou všem evropským národům.“ ²⁰⁾

Podle redaktorů již od rána do redakce Jiskry přicházely další a další rezoluce z jihlavských podniků, které podporovaly současné představitele státu. Bylo jich takové množství, že ani nemohly být otištěny.

---

¹⁸⁾ MF Dnes, 22. srpna 2008, s. B1.

¹⁹⁾ MF Dnes, 22. srpna 2008, s. B2.

²⁰⁾ Tamtéž, s. B2.

Jeden sloupek líčí situaci v centru města, kde od rána v prostoru před Státní spořitelnou probíhá podpisová akce na podporu polednové politiky, která je podporována i oficiálními orgány města. Do uzávěrky tohoto vydání Jiskry ji prý stihlo podepsat několik tisíc lidí.

Další článek informuje, že na jihlavských domech se začínají objevovat nápisy jako: „*At' žije Dubček.*“, „*Fuj okupaci. Socialismus pro sebe si vybudujeme sami.*“²¹⁾

Titulní strana uvádí také smutnou informaci o první a naštěstí poslední jihlavské oběti okupačních jednotek. Byl jí, již zmiňovaný, Václav Fridrichovský z Popic²²⁾, který se na jihlavském centrálním náměstí připletl pod kola projíždějící maďarské jednotce a byl vážně zraněn. Následně v jihlavské nemocnici svým zraněním podlehl.

Rubová strana druhého Zvláštního vydání Jiskry byla opět plná rezolucí, které se víceméně opakovaly. Je zde uveden výsledek jednání Městského národního výboru s okupačními jednotkami, která kromě již zmíněných bodů uvádí, že okupanti obsadí některé důležité státní objekty v Jihlavě a upozorňuje, že okupanti hrozí při nedodržení klidu použitím násilí.

Na této straně je také uvedena zpráva z mimořádného zasedání vlády ze dne 22. srpna. Usnesení vlády obsahuje šest bodů, které měly být požadovány na okupačních jednotkách. Například okamžitý odchod okupačních armád, zastavení násilných akcí proti občanům státu i jejich majetku, zabezpečení spojení vlády se všemi vládními orgány všech stupňů a médií, propuštění zadržených členů vlády unesených do Moskvy, atd.²³⁾

Ještě tentýž den bylo vydáno třetí Zvláštní vydání Jiskry. Jeho obsahem bylo oficiální Prohlášení mimořádného XIV. Sjezdu

---

²¹⁾ Jiskra, druhé Zvláštní vydání, 22. srpna 1968, s. 1.

²²⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 652.

²³⁾ Jihlavské listy, 19. srpna 2008, s. 13

KSČ nazvané Všem občanům! Pro ukázkou uvedu několik nejdůležitějších tezí tohoto prohlášení: „Československo je suverénním a svobodným státem, opírajícím se o vůli a podporu svého lidu... Vzniklé problémy byli lid a strana schopné vyřešit sami, jak prokázala obrovská důvěra, které se nové vedení strany v čele se soudruhem Dubčekem těšilo... Byla pošlapána svrchovanost ČSSR, spojenecké svazky, Varšavská smlouva i dohody v Čierné a Bratislavě... Ani násilným zásahem nepřestal být lid Československa jediným oprávněným a svrchovaným vládcem své země... Socialistické Československo nikdy nepřijme ani vojenskou okupační správu ani domácí kolaborantskou moc, která by se o sílu okupantů opírala... Nebudou-li uvedené požadavky splněny do 24 hodin, vyzývá sjezd všechny pracující, aby pod vedením komunistů uskutečnili v pátek 23. srpna ve 12 hodin v poledne protestní generální stávkou...“ ²⁴⁾

Na rubové straně tohoto prohlášení je zveřejněna výzva Všem komunistickým a dělnickým stranám celého světa! Vydaná také mimořádným XIV. sjezdem KSČ. ²⁵⁾

4. 3 Dny následující

Jak už bylo řečeno, „většina obyvatelstva Jihlavy zaujala již od prvních dnů okupace zcela negativní postoj, přičemž odpor se soustředil především na tištěné a mluvené slovo a také velice rozsáhlou lidovou tvořivost v ulicích města, kde se objevilo množství nápisů odsuzujících intervenci. Samotná okupace proběhla spíše ve znamení materiálních škod způsobených obrněnou technikou především na komunikacích.“ ²⁶⁾

---

²⁴⁾ Jiskra, třetí Zvláštní vydání, 22. srpna 1968, s. 1

²⁵⁾ Tamtéž, s. 2.

²⁶⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 652.

Následující dny plynuly v Jihlavě v podobném duchu jako první dva dny okupace. Zasílání rezolucí, jednání se zástupci okupačních vojsk, vybízení obyvatel ke klidu a podobně.

Lidé se pochopitelně nechtěli s obsazením republiky smířit. Vyjadřovali svůj odpor například přejmenováváním některých míst. A tak náměstí Rudé armády dostalo nový název náměstí generála Ludvíka Svobody.²⁷⁾

Několik dní okupační jednotky nemohly zjistit, odkud vysílá výše zmíněný Svobodný vysílač Jihlava. K vysílači je zavedli v sobotu 24. srpna kolem deváté hodiny večerní dva prosovětsky orientovaní jihlavští novináři.²⁸⁾ Provizorní stanoviště bylo opět násilně osazeno. Ještě předtím ovšem stačil rozhlasový redaktor Lubomír Daněk informaci o této hrozbě odvysílat. Záhy na to se ozvali „čeští vojáci z náměstského letiště a nabídli rozhlasu svůj vlastní mobilní vysílač. Vysílač se pak ozval jako Svobodné Horácko.“²⁹⁾

V pondělí 26. srpna byli do budovy OV KSČ posláni dva sovětští důstojníci, kteří označili přibývajících protisovětská hesla a vyvěšení smutečních vlajek za nevhodné a požadovali jejich okamžité odstranění.

Následujícího dne, čili v úterý 27. srpna 1968, byla vojenským zásahem okupačních vojsk v ranních hodinách vyřazena z provozu tiskárna Grafia v Jihlavě. „Po obsazení budovy okresního výboru strany donutili pod doprovodem několika samopalníků službu konajícího redaktora, aby je vedl do tiskárny. Tam vykonali dílo zkázy. Elektrické přívody k některým tiskacím strojům jsou přestřihány, v některých strojích chybí různé součásti, nejvíc pozornosti věnovali okupanti ruční sazárně...Odvezli z tiskárny ruskou ruční sazbu. Potvrdilo se tím, že největší strach mají právě z hesel

---

²⁷⁾ Jiskra, 26. srpna 1968, č. 68, s. 2.

²⁸⁾ MF Dnes, 22. srpna 2008, s. B2.

²⁹⁾ MF Dnes, 22. srpna 2008, s. B2.

a letáků psaných azbukou..." ³⁰⁾ Zbylí dělníci byli z tiskárny vyhnáni a celá budova zapečetěna.

Tato událost ovšem nezabránila redaktorům Jiskry ještě týž den vydat citovaný list nazvaný Bezejmenná, kde se snažili Jihlavanům poskytnout nejnovější a nejdůležitější informace daného dne.

Ten samý den ve večerních hodinách došlo před sekretariátem OV KSČ k manifestaci přibližně padesáti mladých lidí. Účastníci byli pobouřeni jak obsazením tiskárny, tak vyjadřovali svůj nesouhlas s komuniké o československo-sovětských jednáních. *„Mladí lidé byli pozváni do velké zasedací síně OV KSČ, kde jim členové okresního výboru podrobněji vysvětlili Dubčekovo stanovisko. Po živé diskusi se mladí lidé s názory zástupců OV KSČ ztotožnili, lépe řečeno přijali je jako železnou nutnost a rozešli se.“* ³¹⁾

Kromě těchto důležitých událostí se začaly objevovat i problémy rázu zásobovacího. Již po týdnu okupace se projevil nedostatek benzínu. Bylo tedy vyhlášeno, že pohonné hmoty budou nadále dostupná pouze vozidlům zajišťujícím zásobování, záchranné službě a veřejné bezpečnosti. Soukromé osoby se mohli k benzínu dostat pouze s povolením odboru dopravy Okresního národního výboru. ³²⁾

Akutním problémem, který bylo nutné okamžitě vyřešit, byla stále nesklizená pole. V srpnu 1968 stálo na polích ještě přes 50% z předpokládané úrody. Jedním z důvodů byl již zmíněný nedostatek pohonných hmot, za další důvod by mohl být označen odjezd řidičů kombajnů z jiných okresů domů k rodinám. ³³⁾ Okresní výbor se tedy snažil pobízet hlavně mládež k pomoci při polních pracích. *„Musíme sklídit co nejdříve letošní úrodu. Sklizeň obilí je vlivem současných událostí i deštivého*

³⁰⁾ Bezejmenná, 27. srpna 1968, s. 1.

³¹⁾ Zpravodajství okresního výboru KSČ v Jihlavě, 28. srpna 1968, č. 1, s. 2.

³²⁾ Jiskra, 27. srpna 1968, č. 69, s. 2.

³³⁾ Zpravodajství okresního výboru KSČ v Jihlavě, 29. srpna 1968, č. 2, s. 2.

počasí v našem okrese ohrožena. Vyzýváme vás všechny, chlapce a děvčata na vesnici pomozte sklízet, abychom neměli hlad." ³⁴⁾

Během celého dne 28. srpna 1968 proběhlo mnoho členských a veřejných schůzí. Na mnohých z nich se znovu podepisovaly archy na podporu Dubčeka a Svobody. „*Projevem důvěry straně je skutečnost, že za její členy se hlásí noví a noví občané, důvěru ve stranu vyslovují všechny kategorie obyvatelstva.*" ³⁵⁾ V podvečerních hodinách se opět sešlo předsednictvo Okresního výboru strany. Jediným bodem jeho jednání byla zpráva o současné situaci v okrese.

V těchto dnech ovšem nastal i další problém s okupačními jednotkami. Rozhořčení jsou převážně řidiči motorových vozidel, neboť téměř všechny silnice vedoucí ven z města jsou kontrolovány cizími jednotkami.

V centru Jihlavy také postupně ubývala původní hesla na výkladech, zdích i chodnících. Nahradily je však jiná, která spíše reagovaly na komuniké z jednání v Moskvě. Tato nová hesla byla již slušnějšího rázu. „*Mnohé klasické citáty vtipně vystihují současné postavení lidu ČSSR*" ³⁶⁾

„*V sobotu 31. srpna došlo v prostotu štábu cizích vojsk k jednání mezi příslušníky štábu těchto vojsk v čele s generálem a zástupci okresních a městských orgánů v Jihlavě. K jednání došlo v zájmu zachování pořádku v okrese a vytváření podmínek pro postupný až konečný, odchod cizích vojsk z okresu a republiky.*" ³⁷⁾ Zástupci okupačních jednotek si stěžovali, že v okrese přes četná upozornění stále pracuje cizí radiostanice a nelegální tiskárna. Okupantům se také nelíbilo, že se nepřestala v ulicích objevovat protisovětská hesla a že i přes zákaz došlo k podpisové akci proti moskevskému protokolu. Při jednání přišly na řadu i výhrůžky ze strany vedení okupačních

³⁴⁾ Zpravodajství okresního výboru KSČ v Jihlavě, 28. srpna 1968, č. 1, s. 2.

³⁵⁾ Zpravodajství okresního výboru KSČ v Jihlavě, 29. srpna 1968, č. 2, s. 1.

³⁶⁾ Zpravodajství okresního výboru KSČ v Jihlavě, 29. srpna 1968, č. 2, s. 1.

³⁷⁾ Jiskra, 3. září 1968, č. 70, s. 1.

jednotek. Pokud tato kontrarevoluční propaganda neustane, budou za to osobně odpovědní vedoucích funkcionáři města.

Okresní výbor KSČ se naopak bránil, že nemůže ve městě schystat pořádek bez odebraných medií. Žádali tedy o navrácení tiskárny a vysílače. *„Požadavky zástupců okresu lze shrnout do šesti bodů: a) vrátit do našich rukou vysílač, b) otevřít tiskárnu, c) uvést do provozu městský rozhlas, d) vrátit důvěru Jiskře, e) ukončit kontrolu na silnicích, f) nepodřývat autoritu okresních orgánů.“* ³⁸⁾ Jednání nakonec bylo úspěšné. Hned druhý den, čili v neděli 1. září, byla Jihlavě navracena tiskárna Grafia, městský rozhlas i oficiální vysílač Československého rozhlasu.

Po více než týdnů okupace byly v jihlavském okrese zjištěny škody téměř za dva miliony korun českých, ale to rozhodně nebyla částka konečná. Za prvé se při prvním zjišťování škod nepočítalo s dlouhodobým pobytem okupačních vojsk, za druhé do této sumy nebyly započteny škody na zabraných polích, úrodě a lesích, neboť okupační jednotky do svých prostor nechtěli nikoho pustit, ani členy JZD. Další nezapočítanou položkou bylo omezení provozu většiny jihlavských podniků, které v prvních dnech okupace pracovaly průměrně jen na 80%. ³⁹⁾

---

³⁸⁾ Jiskra, 3. září 1968, č. 70, s. 1.

³⁹⁾ Tamtéž. s. 1

5. Druhá polovina roku 1968 v Jihlavě

V měsíci září 1968 se život v Jihlavě pomalu vracel do svých zajetých kolejí. „Situaci v jihlavském okrese, pokud se týká dodržování klidu a pořádku, lze považovat za normalizovanou. Svůj vliv tu hraje i odsun cizích vojsk z centra měst a obcí. Do správy příslušných orgánů byl vrácen tisk a rozhlas, pracovníci spojů, služeb a dopravy mohou opět přistoupit k normální práci. Je oceňována práce zaměstnanců potravinářského průmyslu, pekáren, mlékáren a masného průmyslu a zvláště zaměstnanců obchodu. Za velmi dobrý lze považovat poměr občanů k veřejným činitelům, zejména orgánům VB, zlepšila se spolupráce mezi občany a těmito orgány.“¹⁾

Takto stručně charakterizoval situaci prvního zářijového týdne článek v regionálním tisku Jiskra. Podle otištěných názorů všichni v těchto dnech ještě počítali s tím, že pokud se poměry rychle vrátí do normálu, okupační vojska opustí Československou socialistickou republiku.

V pondělí 2. září proběhlo společné zasedání Městského výboru KSČ a Okresního výboru KSČ. Zde se znovu probíral průběh jednání se zástupci okupačních vojsk z 31. srpna. Účastníci se usnesli na tom, že neustoupí od plnění Akčního programu strany, a že se i nadále budou držet cesty vytyčené polednovým vývojem. Dále společné zasedání připravilo první opatření k urychlené konsolidaci poměrů.²⁾

Na základě dohodnutých opatření na tomto setkání bylo vydáno prohlášení Občanům města Jihlavy. Jsou zde zachyceny tři hlavní úkoly pro následujících několik dní. Za prvé bylo nutné co nejdříve obnovit označení názvů ulic, náměstí a číselná označení domů. Za druhé bylo apelováno na majitele

---

¹ Jiskra, 6. září 1968, č. 71, s. 1.

² Tamtéž, s. 1.

objektů, na jejichž fasádách se dosud skvěly nápisy proti okupantům, aby je co nejdříve odstranily. A za třetí vyzývalo toto prohlášení všechny obyvatele Jihlavy k aktivní pomoci při udržování klidu a pořádku. ³⁾

OV KSČ v tomto prohlášení také uklidňoval občany slibem, že opravy poškozených dlažeb a komunikací začnou a budou postupovat, jak nejrychleji to bude možné.

Ve čtvrtek 5. září proběhlo další v celku úspěšné jednání předsednictva OV KSČ se zástupci okupantů. *„Na poradě bylo dohodnuto, že sovětská vojska, dislokovaná v okolí Jihlavy, budou přesunuta do prostorů vzájemně dohodnutých... Převážná část cizích vojsk bude přemístěna do prostoru vojenského cvičiště jihlavské posádky. V každém případě dojde k odsunu vojenských součástí ze zemědělské půdy.“* ⁴⁾

Bylo ovšem zapotřebí řešit se sovětskými jednotkami i další témata. Jako například respektování československých zákonů i zdejších dopravních předpisů. Oboje zástupci jednotek přislíbili. Dalším problémem, který bylo nutné vyřešit, bylo zjištění, že důstojníci a děsloužící okupačních jednotek začali dostávat služné v československé měně. Bylo tedy potřeba ujasnit si, kde a za jaké druhy zboží mohou své nákupy tito jedinci vykonávat. To pro jistotu, aby nedošlo v obchodech k nekontrolovatelnému vyprodávání zboží. Vyřešena byla také otázka odběru pitné vody z městského vodovodu. Sovětská strana přislíbila její úhradu dle našich zvyklostí a našich zásad. ⁵⁾

Následujícího dne se opět na mimořádné schůzi sešlo předsednictvo OV KSČ v Jihlavě. Hlavní náplní jednání bylo podrobné seznámení se s novými výsledky jednání s okupanty a probrání situace v okrese. Předsednictvo probralo i nově se

---

³⁾ Jiskra, 6. září 1968, č. 71, s. 3.

⁴⁾ Tamtéž, s. 1.

⁵⁾ Jiskra, 17. září 1968, č. 74, s. 2.

vyskytnuvší požadavek sovětských jednotek o zásobování pitnou vodou.⁶⁾ Dále byla na schůzi oceněna iniciativa studentů jihlavského gymnázia, kteří se zavázali napomoci zpožděným žním desetidenní brigádou při sběru brambor.

*„V neděli 15. září 1968 došlo k jednání s představiteli Sovětského svazu, kteří při cestě na mezinárodní veletrh v Brně projevíli přání setkat se s představiteli OV KSČ a ONV Jihlava. Jednání začalo v 15.00 hodin uvedeného dne v budově okresního výboru KSČ v Jihlavě.“*⁷⁾ Ze sovětské strany se jej zúčastnil přestavitel Rady ministrů SSSR a člen ÚV KSSS V. V. Kuzněcov a sovětský velvyslanec v ČSSR S. V. Červoněnko. Za představitele okresu byl účasten vedoucí tajemník OV KSČ J. Kožich a předseda ONV V. Filip. Toto bezmála tříhodinové setkání posoudilo, jak jsou v podmínkách zdejšího okresu uváděny v život závěry moskevských rozhovorů.

Již během září 1968 se mezi jihlavskou veřejností začaly objevovat první hlasy kritizující polednový vývoj. *„Zatím sice většina obyvatelstva bez ohledu na politickou příslušnost vyjadřovala podporu oficiálnímu vedení státu, ale je příznačné, že zejména z řad starších komunistů se začala objevovat kritika předchozího vývoje. K předním kritikům patřil Ludvík Čutka, bývalý předseda MNV v Jihlavě v letech 1946 – 1948.“*⁸⁾

Ve dnech 21. – 23. října se konalo třídenní zasedání Okresního výboru KSČ. Tato rozsáhlá schůze byla spojena s několika přednáškami a besedami k aktuálním otázkám stranické práce v současném období. Část diskuse byla věnována i vrcholícím přípravám oslav k padesátému výročí vzniku Československé republiky.

---

⁶⁾ Jiskra, 10. září 1968, č. 72, s. 1.

⁷⁾ Tamtéž. s. 1 – 2.

⁸⁾ Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 653.

Ve středu 23. října se uskutečnilo poslední jednání OV KSČ se zástupci okupačních jednotek. *„Zástupci sovětského velení oznámili svůj odchod z jihlavského okresu. Již v úterý zahájili přesun jednotek z prostoru okresu a nakládání materiálu a techniky na vagóny ČSD. Týž den skončil výkon své funkce také styčný důstojník Sovětské armády v Palackého ulici v Jihlavě.“*⁹⁾

Mimo této důležité události byl v podstatě celý měsíc říjen v Jihlavě ve znamení příprav Oslav 50. výročí vzniku republiky. Poprvé je předsednictvo OV KSČ projednávalo již 30. září 1968.¹⁰⁾ V Jihlavě oslavy začaly již týden před 28. říjnem, a to uvedením Smetanova souboru symfonických básní Má vlast v podání Státní filharmonie Brno. V pátek 25. října byly předávány pamětní plakety těm, kteří se nejvíce zasloužili o vznik a rozvoj naší republiky. Oslavy vyvrcholily v pondělí 28. října v deset hodin dopoledne pietním aktem kladení věnců *„k památníku padlých v I. a II. světové válce a k památníku II. odboje na Ústředním jihlavském hřbitově.“*¹¹⁾

Poslední dva měsíce roku 1968 plynuly v Jihlavě v podobné atmosféře. Opět docházelo k projednávání Akčního programu KSČ a rezoluci listopadového pléna ÚV KSČ a přípravě stranického sjezdu plánovaného na příští kalendářní rok. K těmto diskusím docházelo na všech úrovních stranického aparátu fungujícího v Jihlavě.

„Po zbytek roku byl sice postoj k nové situaci zatím víceméně jednotný, ale brzy se začala většina politicky činných lidí přizpůsobovat nové situaci. Naposledy byla, alespoň navenek, jednota větší části jihlavské veřejnosti reprezentována na pohřbu Evžena Plocka 12. dubna 1969. Ten se 4. dubna 1969 upálil na jihlavském náměstí Míru a 9. dubna

---

⁹⁾ Jiskra, 25. října 1968, č. 85, s. 1.

¹⁰⁾ Jiskra, 4. října 1968, č. 79, s. 1.

¹¹⁾ Jiskra, 25. října 1968, č. 85, s. 1.

svým těžkým zraněním podlehl v jihlavské nemocnici... Jeho oběť se však již nestala v široké veřejnosti známou, přestože jeho pohřeb měl v samotné Jihlavě demonstrativní charakter." ¹²⁾

Právě proto, že Evžen Plocek se poněkud ztrácí ve stínu Jana Palacha a Jana Zajíce, dvou mužů, kteří provedli stejný čin před ním, a že byl osobou bezpochyby spjatou s událostmi roku 1968 v Jihlavě, zaměřila jsem poslední kapitolu své práce na popsání jeho života a jeho demonstrativního činu.

---

¹² Kolektiv autorů: Jihlava. Praha 2009. s. 653.

6. EVŽEN PLOCEK

6. 1 Životopis

Evžen Plocek se narodil 29. října 1929. Jeho rodiče, František a Marie Plockovi, byli obyčejní lidé, tatínek pracoval jako dělník. V dětství žil s rodiči a starším bratrem nedaleko Ústředního hřbitova v Jihlavě. *„Byl vychováván v náboženském duchu. Věřil v boha a člověka. Myšlenky spravedlnosti ho provázejí už od dětství.“*¹⁾ Evžen i jeho bratr František v dětství navštěvovali tělovýchovný spolek Orel a dělnický skautský oddíl.

*„Evženův životopis se od mládí utváří jakoby podle vzorové příručky o tom, jak se chudý a schopný chlapec může v socialismu uplatnit; ta drastická smrt ovšem zaráží. A řeknu to hned na začátku, že vedle linie Plockových osobních úspěchů běží současně linie politických poměrů: a na ni se odvine jihlavský případ vzdorovité smrti.“*²⁾

V roce 1943 Evžen Plocek ukončil základní školní docházku a začal se učit nástrojářem u firmy Lineol Werke, což byla vysoko ceněná dělnická kvalifikace. V roce 1946 nastoupil do nově budovaného jihlavského závodu PAL, později přejmenovaného na Motorpal.

Na konci války bylo Evženu Plockovi pouhých šestnáct let a svůj názor na tehdejší politiku vyjadřoval svébytnými způsoby, které odpovídaly jeho mládí i dobové atmosféře. Se skupinou asi dvaceti kamarádů totiž vytvořili tramskou skupinu, kterou nazvali Fort recese boys. Skupina se netajila svým obdivem ke Spojeným státům americkým a dokazovala to nošením vojenských toren s nápisem US. *„Mimochodem, sehnat takovouto tornu bylo*

---

¹ Zamlčená oběť - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s.14.

² Tamtéž, s. 6.

v této době velkým uměním." ³⁾ Vždy než se vydali chlapci na jednu z četných výprav, provokativně obešli s těmito tornami na zádech celé ústřední jihlavské náměstí.

Další život Evžena Plocka se odehrával klasicky, jako u většiny mladých mužů. Nastoupil základní vojenskou službu, kde aktivně pracoval v Československém svazu mládeže. Po jejím skončení se vrátil zpět ke své práci do závodu Motorpal. V roce 1953 se stal členem odborového závodního výboru. Později byl také zvolen do krajského výboru svazu kováků a následně i za člena ústředního výboru jmenovaného svazu.

V roce 1955 odešel Evžen Plocek z nářadovny – svého dosavadního pracoviště – a stal se placeným předsedou závodního výboru ROH. V této době vstoupil do komunistické strany. Jak o tomto rozhodnutí hovoří jeden ze spolupracovníků Plocka z nářadovny Motorpalu Jiří Kubát: *„Vždycky měl přímé jednání, neměl rád žádné podrazy. Později sice vstoupil do KSČ, ale rozhodně ne kvůli nějakému prospěchu. Spíše proto, že věřil v komunistické ideály.“* ⁴⁾

Evžen Plocek však neusnul na vavřínech a ani při své funkci se nenechal prudkou kariérou zkazit, jak tvrdí jeho tehdejší přátelé z mládí z výše zmíněné trampské skupiny Fort recese boys. Ostatně v politické kariéře příliš dlouho nesetřval. Vystudoval střední školu a v roce 1958 začal dálkově studovat Vysokou školu ekonomickou v Praze. Podle pamětníků byla Plockova kariéra zasloužená. *„Plocek byl schopný, pracovitý a v práci poctivý.“* ⁵⁾ Díky doplněnému vzdělání a osobním schopnostem se stal vedoucím obchodního úseku a později dokonce náměstkem ředitele podniku.

Politika mu však asi byla osudem předurčena. Na jaře roku 1968 byl zvolen místopředsedou celozávodního výboru KSČ a

---

³⁾ Zamlčená obět' - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s. 6.

⁴⁾ Tamtéž, s. 13.

⁵⁾ Tamtéž, s. 7.

následně se stal členem okresního výboru KSČ v Jihlavě, kde patřil k takzvanému křídlu progresivistů. Na krajské konferenci v Brně byl zvolen delegátem XIV. sjezdu KSČ. *„Ve funkci byl Evžen dost suverénní, čišela z něj jistota. Byl v tom až lehkomyslný, i o věcech hodně složitých snadno prohlásil, že se to zařídí.“* ⁶⁾

Pak přišel osudný srpen 1968. Evžen Plocek se spolu se 13 delegáty jihlavského okresu zúčastnil Vysočanského sjezdu. Tehdejší druhý tajemník okresního výboru KSČ a Plockův přítel Jaroslav Šebesta popisuje, co v hlavním městě s Evženem Plockem viděli: *„Sovětské tanky v ulicích, zablokované mosty, rozstřílené domy, lidské oběti, nápisy na zdech a výlohách, vzrušené postávání davů a diskuse v ulicích, noční stanné právo.“* ⁷⁾ Tato neveselá atmosféra ale Evžena Plocka příliš nedeprimovala, byl to od přírody optimisticky založený jedinec. Věřil, že Vysočanským sjezdem se problém vyřeší a vše se v dobré obrátí. Příteli Šebestovi dokonce řekl: *„Odejdu s dlouhým nosem, ve Vysočanech to odhlasujeme.“* ⁸⁾

Plocek byl ovšem i člověk velmi vnímavý k vnějšímu světu. Události se ho silně dotýkaly. Byl to citlivý člověk. Poměry po podepsání moskevských protokolů na něj působily depresivně. A tak se během několika měsíců stal z jedince věřícího ve světlé zítřky, prakticky zlomený člověk. Zlom v Plockově chování nastal během března šedesátého devátého, kdy atmosféra po provokačním útoku na kancelář Aeroflotu v zemi ustrnula. *„Ovšem, že hledal nějaké řešení, všichni ho tenkrát hledali, pořád doufali, že se situace obrátí. Ale politický protest vlastní smrtí? Úvaha naráží tak podobně, jako naráží pták zavřený v místnosti na okenní sklo... Kde, na kterém místě*

---

⁶⁾ Zamlčená obět' - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s. 8.

⁷⁾ Tamtéž, s. 8.

⁸⁾ Tamtéž, s. 8.

překročil Evžen Plocek onu mez, která nás úporně vrací do života?" ⁹⁾

„Dne 28. 3. 1969 se účastní Evžen Plocek schůze pléna OV KSČ, kde ještě vášnivě hájí reformní názory. Na dalším zasedání 3. dubna 1969 však již jenom mlčí.“¹⁰⁾

Evžen Plocek byl od roku 1953 ženatý muž a měl v roce 1968 patnáctiletého syna Jiřího, který na svém otci velmi lpěl. Otcova smrt byla nejen pro něj těžkou životní zkouškou. Evžena Plocka přežili i oba jeho rodiče. *„Říká se, že stará paní Plocková nepřestala nikdy po této smutné události chodit ve smutku a byla často vidána na hřbitově.“ ¹¹⁾*

Podle svědectví to byl muž, který se vzorně staral o rodinu. Jeho manželství bylo šťastné. Jeho žena Zdena byla usměvavá, hodná a milá žena, která pracovala v oddělení konstrukce stejného závodu jako Evžen. Podle těchto svědectví, je tedy celkem těžké pochopit, jak mohlo zklamání nad vyvíjející se politickou situací převážit nad láskou a odpovědností k blízkým.

„Z toho však, s jakou úctou o Plockově oběti jeho přátelé hovoří, a taky z reakce jihlavské veřejnosti na jeho čin před dvaceti lety, mohu usoudit, že v jeho rozhodnutí je obsaženo něco z dávných archetypů lidského jednání, jež vstoupily do dramát a legend...“ ¹²⁾

---

⁹⁾ Zamlčená oběť - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s. 8.

¹⁰⁾ Jihlavské listy, 3. dubna 2009, č. 27, s. 17.

¹¹⁾ Tamtéž, s. 8.

¹²⁾ Tamtéž, s. 9.

6. 2 Průběh 4. dubna 1969 a pohřeb Evžena Plocka

Velikonoční svátky roku 1969 byly v plném proudu. Centrum Jihlavy, tehdy náměstí Míru, bylo zaplněné každoroční slavností - „kolotoče, houpačky, střelnice, krámky, prostě jarní pout'." ¹³⁾

4. dubna tehdy připadl na Velký pátek. „Po Palachovi a Zajícovi už musel Evžen Plocek vědět, že jej čeká jistá smrt. Vybral si Velký pátek, což může naznačovat vědomě, či intuitivně volený předobraz oběti Kristovy. Ale zůstaňme jen u toho, co víme jistě." ¹⁴⁾

Evžen Plocek šel toho osudného dne do práce, jako každý všední den. Směna mu skončila ve dvě hodiny odpoledne. Když po druhé hodině opustil bránu svého pracoviště, přesunul se pěšky nebo trolejbusovou linkou na náměstí Míru. Právě tam ho naposledy potkal jeho již zmiňovaný přítel a kolega Jaroslav Šebesta. Podle Šebesty „Plocek vypadal i mluvil smutně, dost to kontrastovalo s jeho založením člověka plného života a elánu. Předpovídal návrat hluboko do předlednových poměrů." ¹⁵⁾ Když přijel trolejbus, na který Jaroslav Šebesta čekal, Plocek mu podal ruku a vřele se s ním rozloučil.

Pak Plocek pravděpodobně odešel do bývalé kavárny Alfa, která se nacházela v domě číslo popisné 55 na náměstí Míru. Zde pravděpodobně Plocek vypil něco málo alkoholu na kuráž. V jeho krvi byl totiž při lékařských testech prokázán alkohol.

Později se komunistická antipropaganda pokusila z Evžena Plocka udělat alkoholika, ale i on sám v posledních dnech

---

¹³ Zamlčená oběť - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s. 9.

¹⁴ Tamtéž, s. 9.

¹⁵ Tamtéž, s. 9.

svého života v jihlavské nemocnici řekl: „Jen prosím vás, z toho neudělejte, že jsem to udělal v opilosti.“ ¹⁶⁾

Když Evžen Plocek odešel z kavárny Alfa, někomu z nedaleké telefonní budky telefonoval. Bezpečnosti se nikdy nepodařilo zjistit komu. Poté zašel Plocek do drogerie, kde si koupil dvě láhve nitrocelulózového ředidla. S tímto nákupem odešel do ulice Palackého, kde se v průjezdu jednoho domu ředidlem polil, jednou lahví zezadu, druhou zepředu.

Poté se odebral na náměstí. Když tímto prostranstvím plným pouťových atrakcí procházel, odhodil směrem ke střelnici dva složené lístky, kde vlastnoručně napsal v podstatě důvod svého dobrovolného odchodu. Na papírcích stálo: „Jsem pro lidskou tvář – nesnáším necit – Evžen.“ A „Pravda je revoluční – napsal Antonio Gramsci.“ ¹⁷⁾

Kolem dnešního mariánského sloupu došel až na vrchní část náměstí, přesněji řečeno na roh k budově tehdejšího sekretariátu OV KSČ, dnes budově České spořitelny.

Bylo již skoro k šesté hodině odpolední, když se odhodlal své úmysly dokončit. Jediná sirka, kterou měl u sebe, se okamžitě vznítila a ředidlo na jeho ošacení ihned vzplálo.

Náměstí bylo plné lidí, ale v první chvíli nikdo nevěděl, co se děje. Zda například nejde o nějakou novou pouťovou atrakci. Několik chvil okolo stojící pouze váhavě hleděli, co bude a Evžen Plocek mezitím pořád hořel. Až po chvíli ho lidé svalili na zem a snažili se z něj strhnout hořící oděv, ovšem Plockovi hořela už i kůže. Byl okamžitě převezen do jihlavské nemocnice, „podle sdělení lékařů jihlavské nemocnice utrpěl Evžen Plocek popáleniny II. a III. stupně na třech čtvrtinách

---

¹⁶⁾ Zamlčená oběť - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s.14.

¹⁷⁾ Tamtéž, s. 10.

těla. Jeho stav byl podle poslední zprávy v úterý ráno i nadále velmi vážný." ¹⁸⁾

V nemocnici postupně umíral až do 9. dubna. Chodila za ním jeho žena i přátelé.

„Ještě týž večer o tom redaktor Jan Petránek odvysílal krátkou zprávu v rozhlasu, čímž ale na událost upozornil i úřad, a tomu se podařilo co se režimu daří už 20 let: uvrhnout čin do nepaměti, varovnou oběť zamlčet." ¹⁹⁾ Předseda vlády Oldřich Černík v sobotu osobně zakázal jihlavským funkcionářům zveřejňovat informace v tisku. Do centrálního tisku o Plockově činu tedy nepronikla ani řádka. Určité telegrafické zmínky proběhly pouze v regionálních novinách Jiskra a v závodním časopise podniku Motorpal Tryska.

„Do Jihlavy dokonce přicestoval zvláštní zplnomocněnec Sovětského svazu pro okupaci Československa tajemník Kuzněcov." ²⁰⁾ Ten okamžitě svolal předsednictvo okresního výboru KSČ a požadoval od něj a od Bezpečnosti zprávu o nastalé situaci ve městě a v okrese. Trval na nešíření zpráv o případu a rozhodně požadoval zastavit přípravy na jakýkoli veřejný pohřeb.

To už se mu ovšem nepodařilo. „Proti vůli zavázaných funkcionářů si dělníci Motorpalu vynutili oficiální obřady, okresním funkcionářům a institucím nezbylo, než se přidat." ²¹⁾

Pohřeb se konal v sobotu 12. dubna 1969. Vše začalo na nádvoří závodu Motorpal, kde nad rakví k pětitisícovému davu smutečních hostů promluvili postupně ředitel podniku, předseda organizace komunistické strany a náčelník lidové milice. Rakev byla zahalena do státní vlajky. Evžen Plocek v ní naposledy prošel branou závodu, kde většinu svého života pracoval. Celý

---

¹⁸⁾ Jiskra, 8. dubna 1969, s. 1.

¹⁹⁾ Zamlčená oběť - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s. 6.

²⁰⁾ Tamtéž, s. 10.

²¹⁾ Tamtéž, s. 10.

smuteční průvod se vydal na cestu k ústřednímu jihlavskému hřbitovu, což je vzdálenost přibližně 3 kilometry. Říká se, že „rakev už snášeli k hrobu, a konec průvodu byl ještě u továrny.“²²⁾

Na hřbitově následovali další kratší projevy. Hrála se oblíbená píseň zesnulého „Loučím se s vámi moji věrní kamarádi“. Když hudba utichla, „kdosi blízko hrobu začal zpívat „Kde domov můj...“ první slova jsou nesmělá a tichá, ale vítr je rychle přenáší až k okrajům plného hřbitova, poslední slova hymny a Evžen Plocek je zasypáván hlínou, aby neprovokoval svou odvahou rovného života a zvednuté hlavy.“²³⁾

---

²² Zamlčená oběť - Almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy. Jihlava, OBRODA 1990, s.17.

²³ Tamtéž, s. 16.

7. Závěr

Problematika šedesátých let a s ní související nevídaný průběh roku 1968 patří bezpochyby k nejzajímavějším tématům naší novodobé historie.

Obrodný proces, který vyvrcholil v první polovině roku 1968, má své hluboké kořeny v období předcházejícím. Již od počátku šedesátých let probíhaly postupné, avšak znatelné změny. Podle mého názoru bylo určujících několik faktorů: zmírnění mezinárodního napětí a s tím související určité sblížení Východu se Západem, prohlubující se krize socialistické teorie a v neposlední v řadě přirozená generační výměna, která byla rozhodující.

Špatné hospodářské poměry v první polovině šedesátých let měly za následek další uvolnění. Pokusy o zavedení nového hospodářského plánu, byť nebyly příliš úspěšné, znamenaly další posun ve vývoji, tentokrát v oblasti ekonomické.

I v oblasti státní moci se poměry poněkud změnily. Do této doby Komunistická strana Československa rozhodovala o všem, státní orgány byly jen pouhými loutkami. Jenže tuto skutečnost si začali uvědomovat i občané, a tak byla v polovině šedesátých let projevena snaha o zlepšení činnosti parlamentu a vlády.

V červenci 1968 byla provedena i správní reforma, díky níž získaly kraje a okresy větší pravomoci.

Společenské uvolňování v 60. letech se snad nejvíce projevilo v oblasti kultury. V tomto období dochází k rozvoji téměř všech uměleckých sfér. Za vším stojí již zmiňované faktory, díky nimž docházelo ke změnám, a také určité uvolnění cenzury, která dala prostor i tvorbě neideologického ražení.

V této atmosféře došla česká společnost až do poloviny roku 1967. V tomto roce krize stávajících poměrů, které se vedoucí

představitelé zuby nehty snažili udržet, došla ke svému vrcholu. Protesty proti této strnulosti se již dávaly najevo i veřejně. V této souvislosti můžeme zmínit například IV. sjezd Svazu československých spisovatelů nebo Strahovské studentské demonstrace.

Situace vyvrcholila na počátku roku 1968, kdy se v KSČ dostává k moci zmíněná nová generace. Od této chvíle se věci pohybovaly dosud nezvyklým tempem. Mezi nejdůležitější události patří určitě odsunutí prezidenta Antonína Novotného do pozadí a jeho následná abdikace, volba nového prezidenta generála Ludvíka Svobody, velké personální změny ve státních orgánech, přijetí Akčního programu a podobně. A na všechny tyto změny vyjadřovaly svůj názor s námi spřátelené státy Varšavské smlouvy na četných setkáních s našimi představiteli.

V Jihlavě se všechny tyto změny projevovaly velmi pozvolna. Některými reformami provedenými v šedesátých letech, konkrétně správní reformou z roku 1960, město dokonce trpělo. Správní reforma totiž z kdysi krajského města udělala přívěšek kraje Jihomoravského, což nebylo příliš výhodné. Tato zášť k provedení dané změny přetrvala až do roku 1968. Jihlavané totiž většinu svých problémů sváděli na krajské město Brno, ať již nevyřešenou situaci kolem stavby nové Okresní nemocnice, tak i chátrající historické centrum, na jehož opravu nebyly finance.

Za první viditelné známky změn, které pulzovaly celou republikou od počátku roku 1968, probíhajících na jihlavské půdě, lze považovat okresní konferenci KSČ v polovině března. Od této chvíle se již polednové nadšení z projevů a činů místních politických činitelů minimálně do podzimu neztrácí.

Touto atmosférou se nechala ovlivnit i veřejnost. Rozvíjí se živá diskuse v regionálním tisku, vznikají různé spolky a

organizace, lidé se aktivně zajímají o politické dění, veřejně diskutují o tématech, která byla dosud tabuizovaná.

Celá první polovina roku 1968 byla v Jihlavě ve znamení různých událostí, které by v předchozích letech nebylo možné provést. Například se konaly nikým neomezované diskuse studentů s představiteli okresu, sepisovaly se různé rezoluce proti do budoucna možnému obnovení zemského zřízení a tak dále. I dříve opovrhované oslavy 1. máje měly v roce 1968 jinou atmosféru. Byly dobrovolné, nikdo nikoho do ničeho nenutil, přesto se jich občané Jihlavy radostně zúčastnili. I květnový studentský Majáles se tehdy nesl v jiném duchu nežli dříve. Podle dobových fotografií zde proběhly i politické narážky. Kolem slavnostního studentského průvodu například pobíhal pes s cedulkou, kde bylo napsáno: „Honím Šejnu“. Jak je vidět, studenti si tehdy mohli dovolit veřejně ironizovat politickou situaci a nikdo nic nenamítal, zmiňované fotografie z Majálesu byly dokonce otištěny v okresních novinách Jiskra.

V době, kdy celý národ žije reformami, které slibují „socialismus s lidskou tváří“ a užívají si volných poměrů a letních prázdnin, přichází rána v podobě intervence vojsk Varšavské smlouvy na území Československé socialistické republiky. Při probírání se touto problematikou neustále nemohu pochopit, že lidé všechna tehdejší varování nebrali vážně a nepřipouštěli si, že by k něčemu podobnému mohlo dojít. Jejich nadšení bylo asi tak veliké, že domlouvání i výhrůžky poslouchat nechtěli. Ale stalo se, co se stalo, a od 21. srpna 1968 se v naší zemi nacházela vojska varšavské smlouvy.

Kapitola zabývající se právě prvními dny okupace našeho města je, podle mého názoru, nejvíce přínosná. Na základě novinových článků a zápisů ze zasedání místních orgánů se mi podařilo zmapovat dění v Jihlavě celkem dopodrobna.

Z dobového tisku jsem čerpala i při zpracovávání období následujícího, tedy podzimu 1968. Z atmosféry vyzařující z těchto pramenů jsem usoudila, že zmiňované nadšení z polednových změn lidem vydrželo až do konce roku 1968. Některým i déle. Tímto narážím například na osobu Evžena Plocka, který se dobrovolně zařadil do skupiny takzvaných „živých pochodní“, neboť jak sám řekl, nemohl snést nové poměry nastolené v roce 1969.

Ale zpět ke konci roku 1968. Tehdy ještě většina lidí věřila, že se vše nějak vyřeší. Vyřešilo, ovšem jiným způsobem, než ona většina doufala. Toto období však již není předmětem mé práce.

Na závěr bych ráda zhodnotila svou práci a vyslovila hypotézy, jak by se dala do budoucna rozšířit.

Myslím se, že se mi na základě dostupných materiálů podařilo postihnout vytyčené téma tak, jak jsem nejlépe uměla. Po dlouhém zvažování jsem nakonec nepoužila výpovědi pamětníků, které se většinou poněkud lišily od informací získaných z dobového tisku. Podle mého názoru tehdejší tištěné slovo nemělo důvod k přetvářce a informace z něho čerpané jsou přesnější.

Pro mě nejzajímavější byla práce na kapitole o Evženu Plockovi. Tehdejší režim se velmi snažil z Evžena Plocka udělat opilce, který se upálil omylem. Tato snaha byla úspěšná. Ještě když jsem chodila na gymnázium, toto nás o Evženu Plockovi učili. O to větší překvapení pro mě bylo postupné seznamování se s jeho skutečným životem i různými hypotézami, proč zvolil tento způsob smrti.

Práce by se dala jistě dále rozvíjet, jak využitím zmíněných výpovědí pamětníků, tak dalším bádáním v archivu

vyšší úrovně než je Soka Jihlava, kde jsem dostupné materiály k tématu vyčerpala.

Vytyčení oblasti mé práce by se také dalo do budoucna rozšířit, například na okolní obce nebo i území celého tehdejšího okresu Jihlava.

8. SUMMARY

The Bachelor Thesis "The year 1968 in Jihlava" maps the course of that year in a district town called Jihlava. The events of this year are a very interesting and often discussed point in the Czech history.

This work includes a brief introduction into the atmosphere in the Czechoslovak socialist republic in the sixties of 20th century.

The second chapter describes the course of the year 1968 from its beginning. In this year the release of a political tension in the Czechoslovak republic was going on. This process is colloquially called "the Prague Spring". New politicians ascended to the political power and established a new theory. They called this theory "Socialism with human face".

The main part of this work deals with the course of the invasion Warsaw Pact army in the Czechoslovak republic on 21st August 1968. The thesis is mainly focused on the town Jihlava.

The fifth chapter of this work describes affairs which happened in Jihlava in the second half of the year 1968.

The last part of the thesis concerns itself with a man called Evzen Plocek. That man was an active politician in Jihlava. Unfortunately he committed suicide in April 1969. He burned himself to death due to the circumstances which arose after the Warsaw Pact army invasion in the Czechoslovak socialist republic in 1968.

9. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Státní okresní archiv Jihlava

- Jiskra 1968, 1969
- Tryska 1968
- Bezejmenná 1968
- Zpravodajství okresního výboru KSČ v Jihlavě 1968
- fond Městský národní výbor Jihlava
- fond Okresní národní výbor Jihlava
- Jihlavské listy 2008, 2009
- MF Dnes 2008

Monografie

- BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro*. 1. vyd. Třebíč: Tempo, 1998. 269 s. ISBN 80-238-2192-X.
- DIENSTBIER, Jiří, ŠILHÁN, Věněk, ŠIMON Bohumil. *Srpen 1968*. 1. vyd. Praha: Práce, 1990. 217 s. ISBN 80-208-0028-X.
- HÁJEK, Jiří. 1968. 1. vyd. Praha: Logos, 1994. 115 s. ISBN 80-901352-1-8
- HORA, Ota. *Svědectví o puči: Z bojů proti komunizaci Československa*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1991. 323 s. ISBN 80-7023-087-8.
- KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 326 s. ISBN 80-7239-061-9.
- KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 428 s. ISBN 80-7239-135-6.
- KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968: společnost a moc*.

1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. 828 s. ISBN 978-80-87029-31-2.
- KLUKAN, Petr. *Zamlčená oběť: almanach k 21. výročí sebeupálení Evžena Plocka z Jihlavy*. 2. vyd. Jihlava : Masarykova dělnická akademie, 2009. 37 s. ISBN 978-80-903670-9-8.
  - KOCIAN, Jiří a kol. *České průšvihy, aneb Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848-1989*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. 360 s. ISBN 80-86598-87-X.
  - KOLEKTIV AUTORŮ. *Československé dějiny v datech*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1986. 714 s.
  - KOLEKTIV AUTORŮ. *Československo roku 1968. díl 2., Počátky normalizace*. 1. vyd. Praha: Parta, 1993. 134 s. ISBN 80-901337-8-9.
  - KOLEKTIV AUTORŮ: *Dějiny zemí Koruny české II.: Od nástupu osvětlenství po naši dobu*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1995. 308 s. ISBN 80-71585-066-3.
  - KOLEKTIV AUTORŮ. *Jihlava*. 1. vyd. Praha: NLN, 2009. 876 s. ISBN 978-80-7106-551-7.
  - KOLEKTIV AUTORŮ. *Oběti okupace. Československo 21. 8 - 31. 12. 1968*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 190 s. ISBN 978-80-87211-01-4.
  - KOLEKTIV AUTORŮ. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 180 s. ISBN 80-210-3307-X.
  - KOŘÍNEK, Otakar. *Pozývací list 1968*. 1. vyd. Bratislava: Albert Marenčín - Vydavateľstvo PT, 2006. 109 s. ISBN 80-89218-22-9.
  - MACEK, Josef a kol. *Sedm pražských dnů: 21. -27. srpen 1968*. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. 406 s. ISBN 80-200-0237-5.

- PITHART, Petr. *Osmášedesátý*. 3. vyd. Praha: Rozmluvy, 1990. 314 s. ISBN 0-946352-43-7.
- SVITÁK, Ivan. *Kulatý čtverec. Dialektika demokratizace 1968-1969*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990. 299 s. ISBN 80-206-0004-3.
- ŠIK, Ota. *Jarní probuzení - iluze a skutečnost*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 315 s. ISBN 80-204-0208-X.
- VODIČKA, Karel, CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Vyd.1. Praha: Portál, 2003. 351 s. ISBN 80-7178-718-3.
- VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1990. 157 s. ISBN 80-204-0179-2.

10. Seznam příloh

Příloha 1. Příjezd okupačních maďarských jednotek na jihlavské náměstí Míru (22. srpna 1968)

Příloha 2. Nápis proti okupaci (náměstí Míru)

Příloha 3. Nápis proti okupaci (ulice Dvořákova)

Příloha 4. Evžen Plocek

Příloha 5. Průvod při pohřbu Evžena Plocka (12. dubna 1969)

Příloha 1.

Příloha 2.

Příloha 3.

Příloha 4.

Příloha 5.

